

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НЕМЦОВА О.А.

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ, ПАТЕНТОЗНАВСТВО ТА
АВТОРСЬКЕ ПРАВО**

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

ОДЕСА
Одеський державний екологічний університет
2019

УДК 504.06
Н 50

Рекомендовано методичною радою Одеського державного екологічного університету Міністерства освіти і науки України як конспект лекцій (протокол № 3 від 31.10.2019 року)

Нємцова О. А.

Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право: конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет, 2019. 85 с.

Конспект лекцій присвячено вивченню основних аспектів правового регулювання інтелектуальної власності, патентознавства та авторського права.

Розкриті питання правового регулювання суспільних відносин з приводу авторського права та суміжних прав, об'єктів промислової власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, раціоналізаторських пропозицій) та інших об'єктів інтелектуальної власності.

Конспект лекцій для студентів магістерського рівня підготовки усіх спеціальностей та спеціалізацій.

ISBN 978-966-186-124-3

©. Нємцова О. А., 2019

© Одеський державний екологічний університет, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА	5
ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА В ГАЛУЗІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	6
1.1 Історія виникнення поняття «інтелектуальна власність».....	6
1.2.Поняття інтелектуальної власності та її види	10
1.3 Зміст права інтелектуальної власності.....	14
1.4 Джерела права інтелектуальної власності: вітчизняні та міжнародні	16
ТЕМА 2. АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА ЙОГО ЗМІСТ. ОБ'ЄКТИ І СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	19
2.1 Об'єкти і суб'єкти авторського права	19
2.2 Майнові і немайнові права автора	22
2.3 Захист авторських прав в мережі Інтернет	31
ТЕМА 3. СУМІЖНІ ПРАВА. КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ АВТОРІВ. ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ	35
3.1 Захист авторського права і суміжних прав.....	39
3.2 Колективне управління майновими правами авторів.....	43
ТЕМА 4. ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ.....	46
4.1 Поняття права промислової власності	46
4.2 Винаходи, корисні моделі та промислові зразки – як об'єкти права інтелектуальної власності.....	48
4.3 Право інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів	59
4.4 Раціоналізаторська пропозиція - як об'єкт інтелектуальної власності... ..	61
4.5 Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	63
ТЕМА 5 ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ І ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ	68
ТЕМА 6. ДОГОВОРИ У СФЕРІ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	71
6.1 Договори на створення та використання об'єктів інтелектуальної власності.....	71
6.2 Ліцензійні договори: укладання та основні умови	72
6.3 Авторські договори, поняття і види	74
ТЕМА 7. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	77
7.1 Міжнародно-правова охорона об'єктів авторського права та промислової власності	78
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

РІД – результат інтелектуальної діяльності

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності

ЦКУ – Цивільний кодекс України

КМУ – Кабінет міністрів України

КНВ – компонування напівпровідникових виробів

ООН – організація об'єднаних націй

Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» -
Укрпатент.

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право» є обов'язковою у галузевому стандарті вищої освіти за усіма спеціалізаціями, магістерський рівень підготовки. У освітньо-професійній програмі (ОПП) початкова дисципліна входить до циклу професійної та практичної підготовки ПП2. Вона спирається на знання, здобуті при вивченні дисципліни «Правоознавство», «Природоохоронне законодавство та екологічне право», «Адміністративне право», «Трудове та господарське право», «Договірне право».

Навчальна дисципліна «Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право» передбачає глибоке вивчення питань, пов'язаних з набуттям фізичними та юридичними особами майнових та немайнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Основними завданнями цієї дисципліни є ознайомлення студентів з основними характеристиками об'єктів, які відносяться до інтелектуальної власності; навчити студентів користуватися нормативно-правовими актами, які регулюють питання у сфері інтелектуальної власності; розкрити студентам роль інтелектуальної власності в економічному і культурному розвитку нашого суспільства; навчити студентів реалізовувати свої права в процесі набуття, реалізації та захисту прав інтелектуальної власності.

Також дисципліна передбачає формування навичок використання нормативно-правових джерел, набуття досвіду задля роботи за майбутньою професією.

Неможливо сформувати необхідну сукупність знань майбутніх фахівців без вивчення правового регулювання відносин інтелектуальної власності, патентознавства й авторського права та вміння застосовувати набуті теоретичні знання у вирішенні практичних правових питань.

Мета вивчення дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право» - формування у студентів неюридичних спеціальностей фахових знань щодо загальних положень права інтелектуальної власності, її інститутів, понять та видів, об'єктів і суб'єктів, підстав виникнення, умов і порядку використання її результатів, порядку та способів захисту порушених прав.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право» у майбутнього фахівця повинна бути сформована сукупність знань, умінь і компетенцій, які дозволять йому фахово розбиратися у питаннях, пов'язаних з інтелектуальною власністю.

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА В ГАЛУЗІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1 Історія виникнення поняття «інтелектуальна власність»

Однією з найпотужніших рушійних сил розвитку цивілізації є творча діяльність людей. Сучасна цивілізація тримається на трьох «китах» - освіта, наука, культура. Світовий досвід переконує, що там, де глибоко усвідомлюють значення і роль цих трьох чинників для суспільного розвитку і приділяють їм належну увагу, країна залучається до числа держав із високорозвинутою економікою. Саме це зумовлює та визначає рівень цивілізованості того чи іншого суспільства. Вони ж є у переважній більшості саме результатами творчої діяльності людини, оскільки стан і освіти, і культури зумовлюється рівнем розвитку науки. Наукова діяльність - це, безсумнівно, творчий процес.

Творчість - це цілеспрямована пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, яке вирізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Творчість притаманна людині, оскільки передбачає творця - суб'єкт творчої діяльності, яким може бути тільки людина.

Часто творчість визначають як інтелектуальну діяльність. Інтелект у перекладі з латинської означає пізнання, розуміння, розум, здатність до мислення, раціонального пізнання. Тобто інтелектуальна творчість - це і є розумова діяльність, адже творчості без розумового осмислення бути не може, бо творити здатна тільки людина, наділена розумом.

Творчість властива будь-якій діяльності людини, але далеко не будь-яка творчість завершується досягненням певного об'єктивного результату. За кінцевими результатами розрізняється творчість технічна, художня, літературна, наукова, виробнича тощо [1].

За цілеспрямованістю творчість можна умовно розподілити на два основних види: духовна творчість і науково-технічна творчість.

Перші ознаки інтелектуальної діяльності з'явилися на самому початку розвитку людського суспільства. "Соціальне, політичне і потім економічне значення творів літератури і мистецтва визнавалася вже за часів Стародавньої Греції" [2]. У законодавстві епохи Великої французької революції можна знайти згадку про права на інтелектуальну власність.

Спочатку творчі прагнення людей до створення творів пов'язані з наскальним мистецтвом і передачею інформації через символи-позначення та інші зображення. Поява писемності прискорила процес поширення інформації, що відображає мисленнєво-творчу діяльність людини. Однак саме право інтелектуальної власності з його оформленням на державному

рівні стало здійснюватися порівняно недавно, йому близько 600 років. Вважається, що першим відомим нормативним актом про авторське право є англійський Статут королеви Анни, виданий в 1709 році, який одержав свою назву на знак правлячої в цей час королеви. Починався Статут словами: "Друкарі, книготорговці та інші особи взяли на себе свободу друкувати, передруковувати і випускати у світ книги без дозволу авторів або власників, внаслідок чого останнім і їх сім'ям завдається значна шкода, а часто заподіювалося і повне розорення; щоб уникнути таких пригод в майбутньому і для спонукання вчених мужів до писання корисних книг постановлено..." [3].

Всі напрямки охорони й захисту прав на результати інтелектуальної діяльності (далі – РІД) розвивалися неоднаково, і багато в чому це залежало від розвитку технологій. З винаходом друкарського верстата виникла можливість тиражувати і розповсюджувати книги, отримати їх могли всі охочі. Звичайно, це породило проблему розповсюдження книг під чужим ім'ям без вказівки первісного автора. Для запобігання цих дій і можливості виявлення первісного автора, у тому числі для подальшої можливості захисту його прав, виникло авторське право.

Розвиток права промислової власності пов'язується з діяльністю сімейних майстерень, секрети виробництва в яких передавалися з покоління в покоління. Звичайно, траплялося й так, що секрети втрачалися безповоротно. Як приклад, можна навести втрачену технологію виробництва булатної сталі. Тому держава, зацікавлена у збереженні технологій, пропонувала власникам таких секретів угоду, за умовами якої за надання інформації про них, гарантувала реміснику право протягом певного періоду часу виробляти продукцію за тільки йому відомою технологією. Після закінчення обумовленого терміну ремісник надавав право використовувати таку інформацію іншим суб'єктам за винагороду, що дозволяло налагодити виробництво в промислових масштабах. Ремісники в цьому зацікавлені не були, оскільки розкриття технологічного секрету призводило до виникнення конкуренції, а це підривало їх матеріальний добробут.

Прообразом сучасних патентних законів, що визначають застосування об'єктів промислової власності, вважається прийнятий в 1623 році англійським королем Яковом Стюартом "Статут про монополії", який надавав кожному творцеві технічного нововведення право його монопольного використання протягом 14 років [2].

Перший у світі патент на винахід був виданий в 1421 році міською управою Флоренції на ім'я Філіппо Брунеллески, який винайшов корабельний поворотний кран. Найдавніший з усіх патентів Англії був наданий Генріхом VI в 1449 році вихідцю з Фламандії Джону з Ютімана на виготовлення кольорового скла для вікон Ітонського коледжу.

У вітчизняному законодавстві першими законодавчими актами, які регулюють відносини у сфері творчості, були Маніфест від 17 червня 1812 року "Про привілеї на різні винаходи і відкриття в ремеслах і художества" і

затверджений 22 квітня 1828 року Статут цензурний, що містить главу "О сочинителях и издателях", і доповнюється" Положенням про права творців "[4].

Однак ці закони були сформовані на базі феодальної системи привілеїв і направлені в першу чергу на захист інтересів видавців і промисловців-підприємців, оскільки саме їм необхідно було монопольне право на використання того чи іншого інтелектуального продукту. При цьому певні вигоди мали і автори, які одержували виключне право розпоряджатися результатом своєї праці. Таким чином, поява майнових прав авторів стала непрямим результатом правової охорони прав їх видавців.

Перші спроби запису звуку датуються XVI ст. Вважається, що першою людиною, яка висловила ідею звукозапису та звуковідтворення, був француз Шарль Кро, який в 1867 р. винайшов "аутографічний телеграф". Для звукозапису використовувалися механічні інструменти: музичні шкатулки, шарманки, іграшки, табакерки, годинники, баштові куранти, поліфонія та ін. Такі механізми застосовували в каретах "зі звуковим супроводом"[4].

Прагнення до більш яскравого і правдоподібного відображення реального світу зумовило до виникнення живопису. Живописці XIII-XVI ст. в якості основи для своїх творів використовували дерево.

У XVIII ст. європейські майстри живопису широко застосовували папір, а в XIX ст. папір набув поширення і серед російських поетів і письменників. Так, багато ілюстрацій до своїх творів створив О. С. Пушкін, і вони також охороняються авторським правом.

Наступним етапом в еволюції форми твору стала фотографія. Перша фотографія була отримана Жозефом Ньєпсом. Після неодноразових спроб Ньєпс отримав фіксоване зображення в 1822 р.

У 1826 р. Ньєпс за допомогою камери-обскури отримав на металевій пластині, покритій тонким шаром асфальту, вид з вікна своєї майстерні. Цей знімок він назвав "гелиографія" (сонячний малюнок).

У 1829 р. Ньєпс уклав договір про співпрацю з художником-декоратором Луї Жаком Манді Дагером, який у 1839 р. створив перший практичний метод фотографії, відомий як дагеротипія. У 1885 р. були створені "рухомі картинки" - найстаріший збережений фільм зняв Луї Еме Огюстен Ле Пренс камерою, запатентованою в Великобританії 16 листопада 1888 р. [2].

Патент на комбіновану кінокамеру отримали брати Луї і Огюст Люм'єр. Брати представили паризькій публіці свій винахід, влаштувавши перший публічний платний кіно-сеанс в підвалі "Гран кафе" на бульварі Капуцинів. Як відомо, саме з показу фільму "Прибуття потягу на вокзал Ла-Сьйота" почалася історія світового кіно. У XX ст. кінофільми були визнані одним з видів творів.

У 1887 р. в США Томасом Едісоном був запатентований фонограф - один з перших приладів для механічного запису звуку і його відтворення.

У 1888 р. німець Еміль Берлінер винайшов грамофон. Перша в світі грамофонна платівка була виготовлена з целулоїду, а в 1897 р. замість нього стали використовувати диски з шелаку, шпату і сажі. Пізніше шелак був замінений синтетичними смолами. Широкого застосування набула вінілітова смола.

У 1907 р. з'явився грамофон нового покоління, названий "патефоном" - за назвою французької фірми "Пате", де служив його винахідник Гільоне Кеммлер. "Ящик з музикою" відрізнявся розміщенням рупора всередині корпусу "[3].

У Франції в Декреті Установчих зборів 1789 р. було проголошено: "Все, що автор відкриває для публіки, стає суспільною власністю". Проте трохи пізніше були прийняті два закони, які вперше в історії гарантували захист усіх форм творчості (літературної, драматичної, музичної, образотворчої) при відтворенні усіма відомими тоді методами.

Слідом за Англією і Францією положення авторського права були сприйняті й іншими європейськими країнами.

У зв'язку з розширенням міжнародного інтелектуального, культурного і торгового співробітництва вже в 1880-і рр. були укладені багатосторонні акти, до яких можна віднести Конвенцію про охорону промислової власності, прийняту в Парижі в 1883 р (далі - Паризька конвенція), Конвенцію про охорону літературних і художніх творів 1886 р., прийняту в Берні (далі Бернська конвенція), і багато інших універсальних, регіональних і міжнародних угод в цій галузі.

Австрія в 1936 р. та Італія в 1941 р. надали суміжні права виконавцям і виробникам звукозапису. Виходячи з того, що зв'язок прав виконавців, виробників фонограм і мовників був очевидним, їх стали об'єднувати в один правовий інститут. Це положення знайшло відображення в Міжнародній конвенції з охорони інтересів артистів-виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція), укладеної в 1961 р.

Поступово почали з'являтися все нові і нові об'єкти інтелектуальної власності. Виникнення більшості з них зумовлено розвитком техніки: фотографія, фонограма, передача організації ефірного або кабельного мовлення, топологія інтегральної мікросхеми та ін. У ХХ ст. з'явилися такі об'єкти інтелектуальної власності, як програми для обчислювальних машин, оцифровані твори та мультимедійні, "мережеві" твори, інтернет-сайти та ін.

Становлення права інтелектуальної власності визначається, по-перше, все зростаючими масштабами економічного обороту, в якому права на об'єкти інтелектуальної власності відіграють величезну роль; по-друге, розвитком міжнародного права інтелектуальної власності, при якому держави - виробники високотехнологічних товарів (США, Німеччина, Великобританія, Японія та ін.) намагаються скоротити свої втрати від конкуренції контрафактних товарів.

Важливим етапом подальшого розвитку державного захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності стало прийняття Стокгольмської конвенції

1967 р., яке мало наслідком появу Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі - ВОІВ), під егідою якої зосереджена міжнародна діяльність щодо співпраці у сфері всієї сукупності прав інтелектуальної власності. Мета функціонування ВОІВ - сприяти шляхом міжнародного співробітництва створенню, розповсюдженню, використанню й охороні творінь людського розуму з метою економічного, культурного і соціального розвитку всього людства. ВОІВ розташована в Женеві (Швейцарія) [2].

Попередником ВОІВ було Об'єднане міжнародне бюро з охорони інтелектуальної власності, яке було утворено в кінці 1892 р. шляхом об'єднання двох "міжнародних бюро": міжнародного бюро Паризького союзу з охорони промислової власності, утвореного в 1884 р. відповідно до Паризької конвенції, і міжнародного бюро Бернського союзу з охорони літературних, художніх і наукових творів, утвореного в 1887 р. В наш час членами ВОІВ є близько 190 країн.

1.2. Поняття інтелектуальної власності та її види

Походження виразу «інтелектуальна власність» звичайно пов'язують з французьким законодавством кінця XVIII ст. і, зокрема, з теорією природного права, яка набула свого найбільш послідовного розвитку у працях французьких філософів-просвітителів (Вольтера, Дідро, Гельвеція, Гольбаха, Руссо) і згідно з якою право творця будь-якого творчого результату, хай то буде літературний твір або винахід, є його невід'ємним природним правом, виникає з самої природи творчої діяльності «й існує незалежно від визнання» цього права державною владою. У вступній частині до французького патентного закону від 7 січня 1791 р. відзначалося, що «будь-яка нова ідея, проголошення і здійснення якої може бути корисним для суспільства, належить тому, хто її створив, і було б обмеженням прав людини не розглядати новий промисловий винахід як власність його творця» [5].

Під «власністю», в звичайному значенні цього слова, розуміють суспільні відносини, що історично склалися, щодо привласнення або розподілу речей, матеріальних предметів, які й є об'єктами власності.

Найважливішою характеристикою власності є те, що її власник може використати свою власність так, як він бажає, і ніхто інший не може законним чином використати його власність без його дозволу. Законодавче врегулювання таких економічних відносин утворює «право власності», яке авторитетом держави гарантує відповідне привласнення речей.

Розуміння власності як майнових відносин, що дають відповідь на питання «чия це річ?», характерно для більшості країн континентальної Європи. Однак існують принципові відмінності між матеріальними і нематеріальними продуктами інтелектуальної діяльності як об'єктами привласнення.

Матеріальну річ можна фізично захопити і утримувати, тобто встановити над нею фізичне панування, що і називається володінням.

Володіння річчю - необхідна передумова користування цією річчю, і розпоряджатися річчю може тільки той, хто нею володіє.

Інтелект речей не виробляє, і тому результати інтелектуальної діяльності не є об'єктами відносин власності у класичному розумінні.

Неможливо встановити фізичне панування над ідеєю, твором науки літератури, мистецтва, винаходом та іншими результатами інтелектуальної праці; ними не можна володіти, однак, їх можна використати одночасно в різних місцях і різними особами, чого не можна робити з матеріальною річчю. Не будучи в чіємусь володінні, результат інтелектуальної діяльності економічно ніби і не належить нікому, не має «природного» власника.

У загальноживаному розумінні «інтелектуальна власність» - це права на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом нематеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, зазначених у законі. При цьому процес інтелектуальної діяльності як такої (за винятком організаційних, майнових та інших передумов творчої праці) право не регулює. Лише після завершення процесу творчості зі створенням нових результатів у сфері науки, техніки, літератури і мистецтва вступають у дію норми цивільного права, що забезпечують суспільне визнання відповідного об'єкта, встановлюють його правовий режим, а також охорону прав і законних інтересів його творця. Самі ж об'єкти інтелектуальної власності не є об'єктами майнових прав. Будь-який винахід (корисна модель, промисловий зразок тощо) - це розв'язок задачі, розкриття суті нового об'єкта техніки, яке стає товаром лише тоді, коли воно має споживчу вартість.

Інтелектуальна власність має подвійну природу. Право, що виникає у творця на досягнутий результат інтелектуальної, творчої діяльності, подібне до права власності, яке виявляється в особі, працею якої створено матеріальну річ. Право на результат творчої діяльності забезпечує його господарю виняткову можливість розпоряджатися цим результатом на свій розсуд з усуненням третіх осіб від втручання у виняткову сферу правоволодіння, може передаватися іншим особам (або надавати дозвіл на його використання) і за цілим рядом ознак належить до майнових прав і справді подібне до права власності.

Паралельно з економічним привласненням результатів інтелектуальної праці існують відносини духовного привласнення, які дістають юридичне вираження у праві авторства. Автор володіє сукупністю особистих немайнових (моральних) прав, які не можуть відчужуватися від їх власника внаслідок самої їх природи. І якщо у відносинах економічного привласнення визначається «кому дозволено використати даний твір промисловим або комерційним чином?», то у відносинах духовного привласнення міститься відповідь на питання «хто творець цього твору?».

Майнові та особисті права взаємопов'язані і якнайтісніше переплетені, тобто утворюють нерозривну єдність. Цей зв'язок виявляється в тому, що внаслідок використання об'єктів інтелектуальної власності з'являються матеріальні об'єкти, тобто майно і право власності на нього.

У 1967 р. у Стокгольмі було підписано Конвенцію, відповідно до якої до інтелектуальної власності належать права на:

- літературні, художні та наукові твори;
- виконавську діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі;
- винаходи в усіх сферах людської діяльності;
- наукові відкриття;
- промислові зразки;
- товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і комерційні позначення;
- захист від недобросовісної конкуренції;

а також усі інші права, що належать до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах "[5].

На членів ВОІВ не покладається зобов'язання забезпечити у своїх країнах охорону всіх перелічених у названій Конвенції прав, і вони самі визначають коло об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються.

Крім того, перелік конкретних видів виняткових прав, що міститься у Конвенції, має приблизний характер і може бути доповнений іншими результатами інтелектуальної діяльності, в тому числі і такими, які нерідко становлять велику комерційну цінність, як, наприклад, секрети виробництва (ноу-хау).

Засоби індивідуалізації юридичних осіб, продукція, роботи і послуги (знаки для товарів і послуг, фірмові найменування тощо) також не є результатами творчої праці. Оскільки правовласникам зазначених об'єктів гарантується виняткове право на їх використання, то правовий режим таких об'єктів з ряду моментів прирівнюється до режиму результатів інтелектуальної діяльності і вони також включаються до поняття «інтелектуальна власність».

Іншими словами, вираз «інтелектуальна власність» за своєю суттю не більший ніж вираз «логічна абстракція», що використовується в ряді міжнародних конвенцій, у законодавстві, у науковій літературі та в практиці багатьох країн для позначення сукупності виняткових прав на результати інтелектуальної і, передусім, творчої діяльності, а також на прирівняні до них за правовим режимом засоби індивідуалізації юридичних осіб, продукцію, роботи і послуги.

Інтелектуальна власність представлена трьома самостійними інститутами, які утворюють відповідно авторське право і суміжні права, право на об'єкти промислової власності і право на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності"[5].

1.3 Міст права інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності є правом на результати інтелектуальної діяльності, які відповідають вимогам, встановленим чинним законодавством. Твір науки, літератури і мистецтва може бути результатом творчої праці і може бути втіленим в будь-яку матеріальну форму, придатну для сприйняття іншими особами і відтворення.

Результати науково-технічної діяльності визнаються об'єктами інтелектуальної власності лише на підставі їх кваліфікації і видання правоохоронного документа на них.

Результати інтелектуальної діяльності стають об'єктами права інтелектуальної власності лише за умови, що вони визнані законом такими. Цивільним Кодексом України (далі – ЦКУ) усі результати інтелектуальної діяльності поділяються на дві основні групи:

- 1) твори науки, літератури і мистецтва, виконання, фонограми, відеограми та програми мовлення становлять одну групу, що охороняється авторським правом і суміжними правами;
- 2) результати науково-технічної творчості та прирівняні до них становлять другу групу - об'єкти промислової власності, які охороняються правом промислової власності або патентним правом" [6].

Таким чином, право, яке охороняє результати інтелектуальної діяльності, становить підгалузь цивільного права України - право інтелектуальної власності. Воно у свою чергу поділяється на два розділи - авторське право і суміжні права та право промислової власності. Сукупність правових норм, які здійснюють охорону інтелектуальної власності, є правами в об'єктивному значенні. Особисті немайнові і майнові права, які належать конкретному суб'єкту інтелектуальної власності, є правом інтелектуальної власності і в суб'єктивному значенні.

Право інтелектуальної власності в об'єктивному значенні характеризується такими основними ознаками:

- 1) це - право на результати інтелектуальної творчої діяльності;
- 2) об'єктом даного права є не матеріальна річ, а результат інтелектуальної, творчої діяльності, придатний для втілення в будь-якому матеріальному носіїві.
- 3) цей результат придатний для сприйняття іншими особами і для відтворення. Особливістю об'єктів права інтелектуальної власності є те, що вони придатні до багаторазового відтворення (тиражування);
- 4) правова охорона надається результату інтелектуальної, творчої діяльності лише за умови його відповідності вимогам чинного законодавства України про інтелектуальну власність;
- 5) право охорони об'єктів інтелектуальної власності надається на певний строк, визначений чинним законодавством;

б) суб'єкт права інтелектуальної власності, як і будь-який інший власник, має право володіти, користуватися і розпоряджатися належним йому об'єктом інтелектуальної власності;

7) майнові права суб'єкта інтелектуальної власності можуть відчужуватися будь-яким цивільно-правовим способом; суб'єкт цих прав може відмовитися від них;

8) особисті немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності відчуженню не підлягають, вони невіддільні від особи їх творця;

9) об'єкти права інтелектуальної власності чинним законодавством визнані товаром, вони можуть бути об'єктом будь-яких цивільно-правових угод (правочинів) [6].

Право інтелектуальної власності на той чи інший об'єкт слід відрізнити від права власності на матеріальний носій, в якому втілено творчий результат. Автор книги чи будь-якого твору образотворчого мистецтва, який матеріалізував свій твір в книзі чи картині, може будь-яким дозволеним способом відчужити книгу або картину іншій особі. При цьому він залишається автором, тобто право авторства невіддільне від нього. Право власності на річ, в якій втілено результат інтелектуальної власності, не залежить від права інтелектуальної власності на цей результат. Перехід права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на матеріальний носій, і навпаки, перехід права власності на матеріальний носій не означає переходу права інтелектуальної власності на даний об'єкт.

Право інтелектуальної власності, як і право власності на матеріальний об'єкт, є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених чинним законодавством.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до ЦКУ, іншого закону чи договору.

Суб'єктом права інтелектуальної власності, перш за все, є творець такого результату. Творцем може бути лише фізична особа, юридичні ж особи можуть стати суб'єктами права інтелектуальної власності на підставі закону.

Всі суб'єкти права інтелектуальної власності можна поділити на первинних і похідних. До перших відносяться лише творці результату інтелектуальної діяльності. Похідними є всі правонаступники, до яких право інтелектуальної власності перейшло на підставі договору або в силу закону. Первинний суб'єкт права може передати свої майнові права на об'єкт інтелектуальної власності будь-якій іншій особі.

Окремою категорією суб'єктів є роботодавці, у яких виникає право інтелектуальної власності на об'єкти, створені при виконанні службових обов'язків. Так, в разі, коли об'єкт інтелектуальної власності створено при виконанні трудового договору, то право на нього належить як працівникові,

що створив об'єкт, так і роботодавцю, в той же час сторони можуть визначити інший порядок.

Якщо об'єкт інтелектуальної власності створено в результаті участі кількох осіб, то всі вони є суб'єктами права інтелектуальної власності, а саме співавторами.

Право інтелектуальної власності на результат творчої діяльності виникає внаслідок його створення, якщо такий об'єкт відповідає вимогам закону, а саме він має бути новим, втіленим в матеріальний об'єкт, придатним для використання, та відповідати іншим вимогам встановленим законодавством.

Законом можуть бути передбачені й інші підстави виникнення права інтелектуальної власності на об'єкт, а саме з моменту реєстрації майнових прав або внаслідок використання [7].

1.4 Джерела права інтелектуальної власності: вітчизняні та міжнародні

У ст. 2 Конвенції про заснування ВОІВ, зазначено, що інтелектуальна власність включає права, пов'язані:

- з літературними, художніми і науковими творівами;
- з виконавською діяльністю артистів, звукозаписом, радіо- і телевізійними передачами;
- з винаходами у всіх галузях людської діяльності;
- з науковими відкриттями;
- з промисловими зразками;
- з товарними знаками, знаками обслуговування, фірмовими найменуваннями та комерційними позначеннями;
- з захистом від недобросовісної конкуренції;
- а також з усіма іншими правами, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній областях.

Для досягнення зазначених цілей ВОІВ через свої відповідні органи виконує такі функції:

- сприяє розробці заходів, розрахованих на поліпшення охорони інтелектуальної власності в усьому світі і гармонізацію національних законодавств у цій галузі;
- виконує адміністративні функції Паризького союзу, спеціальних спілок, утворених у зв'язку з цим союзом, і Бернського союзу;
- може погодитися прийняти на себе адміністрування зі здійснення будь-якої іншої міжнародного угоди, покликаної сприяти охороні інтелектуальної власності, або брати участь у такому адмініструванні;
- сприяє укладанню міжнародних угод, покликаних сприяти охороні інтелектуальної власності;
- пропонує свою співпрацю державам в галузі інтелектуальної власності;

- збирає і поширює інформацію, що відноситься до охорони інтелектуальної власності, здійснює і заохочує дослідження в цій області і публікує результати таких досліджень;
- забезпечує діяльність служб, які здійснюють міжнародну охорону інтелектуальної власності, та у відповідних випадках здійснює реєстрацію в цій області, а також публікує відомості, що стосуються даної реєстрації;
- вживає будь-які інші належні дії [8].

Діяльність цієї міжнародної організації є багатогранною, що впливає з наведеного переліку функцій ВОІВ, сформульованого у ст. 4 Стокгольмської конвенції. ВОІВ займається адмініструванням ряду ключових міжнародних конвенцій з інтелектуальної власності, в першу чергу Бернської Конвенції про охорону літературних і художніх творів та Паризької Конвенції про охорону промислової власності. З 1974 р. ця організація також виконує функції спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) з питань творчості та інтелектуальної власності.

Ще одним напрямком діяльності ВОІВ є адміністративне управління вхідними в неї союзами. Найменування союзу, як правило, збігається з місцем, де вперше був схвалений або підписаний текст угоди про такий союз. ВОІВ здійснює адміністративне управління такими спілками, пов'язаними з охороною промислової власності:

- Паризьким союзом з охорони промислової власності, який утворюють країни - учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності;
- Мадридським союзом по припиненню неправдивих або таких, що вводять в оману, зазначень походження на товарах;
- Мадридським союзом міжнародної реєстрації знаків (його утворюють країни - учасниці Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків);
- Гаазьким союзом міжнародної реєстрації промислових зразків, функціонування якого визначається Гаазькою угодою про міжнародну реєстрацію промислових зразків;
- Ніццьким союзом міжнародної класифікації товарів і послуг для реєстрації знаків, що діє на основі Ніццької угоди ВОІВ про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 1957 р.;
- Лісабонським союзом з охорони найменувань місць походження та їх міжнародної реєстрації, який утворюють країни - учасниці Лісабонської угоди про охорону найменувань місць походження та їх міжнародну реєстрацію;
- Локарнським союзом з міжнародної класифікації промислових зразків;
- Страсбурзьким союзом з міжнародної патентної класифікації;
- Віденським союзом з міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків, створеним відповідно до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р.;
- Будапештським союзом з міжнародного визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури;
- Найробський союзом з охорони олімпійського символу, тощо [8].

Іншим міжнародним документом є Конвенція "Про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм", прийнята в 1971 р.[9].

У 1891 р. в Мадриді укладено Угоду про міжнародну реєстрацію знаків [10].

У 1994 р в рамках Марракеського пакету Уругвайського раунду підписано Угоду про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) [11].

Інтелектуальні матеріальні права регулюються в основному на національному рівні, на міжнародному рівні такі права врегульовані дещо малою мірою: головним чином визначається порядок застосування національного законодавства щодо користувачів прав з інших країн, а також умови міжнародного обігу прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Контрольні запитання по темі:

1. Що таке творчість?
2. Що таке інтелектуальна власність?
3. Які є види інтелектуальної власності?
4. Що становить зміст інтелектуальної власності?
5. Які є немайнові права інтелектуальної власності?
6. Перелічіть майнові права інтелектуальної власності.
7. Чим відрізняються право інтелектуальної власності на той чи інший об'єкт від права власності на матеріальний носій?
8. Які є суб'єкти права інтелектуальної власності?
9. Які є основні джерела права інтелектуальної власності?

ТЕМА 2. АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА ЙОГО ЗМІСТ. ОБ'ЄКТИ І СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

2.1 Об'єкти і суб'єкти авторського права

Об'єктами авторського права відповідно до ст. 433 ЦКУ є твори. Зокрема це літературні та художні твори (романи, поеми, статті та інші письмові твори). Формою вираження літературних творів є мова, а також сполучення літер, окремих цифр та символів, в тому числі, нотні знаки, зображені на матеріальному носії [6].

Лекції, промови, проповіді та інші усні твори. Охорона цих об'єктів авторського права ускладнена, хоча названі твори визнаються такими, що мають об'єктивну форму, навіть якщо вони ніде не були зафіксовані.

Драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори можуть охоронятися як літературні твори. Автор може довести авторські права на них також шляхом фіксації за допомогою фото - чи відео-зйомки.

Музичні твори (з текстом або без тексту) - це твори, в яких художні образи виражаються за допомогою звуків людського голосу, музичних інструментів чи їх поєднання.

Аудіовізуальні твори - це широке коло кіно-, теле-, відеотворів, які розраховані на одночасне візуальне та слухове сприйняття і є синтезом різноманітних творів, творчим результатом багатьох людей - акторів, композиторів, художників тощо.

Твори живопису, архітектури, скульптури та графіки - це твори мистецтва, звернені до естетичних почуттів людини, яка їх споглядає. Важлива особливість цих творів полягає у нерозривному поєднанні самого твору з його матеріальним носієм. Так, твори архітектури складаються із будинків, споруд, а також проектів, малюнків, креслень, планів і макетів, підготовлених для їх відтворення.

Фотографічні твори - а також твори, отримані способами, близькими до фотографії, в тому числі голографії, слайди та інші подібні твори визнаються такими, що відповідають всім ознакам об'єктів авторського права.

Твори ужиткового мистецтва розглядаються як різновид творів живопису, але придатні для тиражування у промислових виробках, характерними ознаками яких є художнє виконання і утилітарність. Отже, вони вирішують одночасно як художні, так і практичні завдання, пов'язані з творами дизайну. Серед таких об'єктів - ювелірні вироби, вироби з дерева, шкіри, кістки, металу, а також значки, сувеніри та іграшки тощо.

Ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки - ці твори мають переважно

технічний характер, однак у більшості випадків їх створення вимагає не тільки технічного внеску, а й творчості.

Переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів - це так звані похідні твори, які визнаються повноцінними самостійними творами і які ґрунтуються на первісному творі [7, 12].

При перекладі літературного твору, наприклад, відбувається творче відтворення твору, що перекладається у новій творчій формі, а при аранжуванні музичний твір, написаний для відповідних інструментів, голосів чи ансамблю, перекладається з оркестрового на фортепіанний варіант, або з твору, написаного для одного музичного інструменту, перетворюється на твір для виконання оркестром тощо. Дотримання прав авторів первісних творів при цьому є обов'язковим.

Перелік об'єктів авторських прав в ЦКУ невичерпний, тому до об'єктів авторських прав можуть належати і інші об'єкти.

Перелік об'єктів авторського права та їх загальні ознаки містяться також у ст. 8 Закону України "Про авторське право і суміжні права" [13]. Зазначені переліки є орієнтовними і невичерпними. Якщо творчий результат, не названий у законодавстві, відповідає умовам, визначеним ЦКУ і Законом України "Про авторське право і суміжні права", - він визнається твором і користується такою ж охороною, як і прямо зазначені твори.

Отже, об'єктом авторського права є твір науки, літератури чи мистецтва, виражений у будь-якій об'єктивній формі.

Законодавство України, так само як і інших країн, не містить чіткого визначення поняття "твір". Між тим, можна визначити основні ознаки твору, які одночасно є критеріями його охороноздатності:

- творчий характер результату наукової, літературної, мистецької тощо діяльності;
- об'єктивна форма виразу результату такої діяльності [12].

За відсутності одного із цих критеріїв твір не може набути правової охорони як об'єкт авторського права.

Авторське право охороняє твори різного художнього рівня, мети, незалежно від їх призначення, тобто авторське право визнається за будь-яким твором незалежно від його форми, готовності, завершеності і цінності, художньої цінності, а також способу чи форми їх вираження. Не вважається об'єктом авторського права суто технічна робота (будь-яка літературна обробка - редагування, коректура, передрук) чи фінансова допомога автору. Якщо в процесі виконаної роботи особа досягла не творчого, а виключно технічного результату, такий результат авторським правом не охороняється, наприклад, розклади руху потягів, телефонні довідники, адресні книги тощо, за винятком випадків, коли укладачем застосована оригінальна форма викладення матеріалу, що свідчить про її творчий характер.

Сутність твору, його літературна, наукова, художня цінність, завершеність, призначення не мають значення для авторського права, тому ним охороняються будь-які твори незалежно від перерахованих вище

характеристик. Вимогою є лише те, щоб твір був виражений у будь-якій об'єктивній формі, придатній для сприйняття іншою людиною (усній, письмовій тощо) і відтворення (письмовій, усній, звукового чи відеозапису, образотворчій, об'ємно-просторовій, цифровій тощо).

Отже, зміст наукового чи художнього твору може бути виражений у тій чи іншій формі: формами художніх творів можуть бути література, живопис, музика, графіка, архітектура, фотографія тощо, а наукові твори можуть втілюватись у словесну, науково-літературну, форми карти, креслення, моделі, макети, ескізи тощо, або твір як єдине ціле складається в результаті поєднання двох чи більше форм - музично-драматичний твір, твір кінематографії тощо.

Творчий задум письменника чи митця, який склався у свідомості автора у певну закінчену форму чи сполучення звуків, образів тощо, але не виражений у будь-якій формі, не визнається об'єктом авторського права.

Збірники законів, судових рішень, народних пісень тощо породжують авторське право лише у випадку, коли діяльність із їх підготовки має творчий характер розміщення і добору, але не поширюється на зміст зібраних творів. Новизна як ознака поглинається ознакою творчості для творів, що охороняються авторським правом; при цьому значення має не лише результат творчої праці, але і самий твір, як об'єкт авторського права.

Отже, авторське право охороняє лише форму твору, а творчість зводиться до встановлення результату інтелектуальної діяльності.

Об'єктом авторського права може бути не лише твір в цілому, а й його окремі частини, які можуть використовуватися самостійно і відповідають критеріям охороноздатності.

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір, не залежать одне від одного. Тому відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки. Авторське право на твір зберігається навіть у випадку загибелі матеріального носія, в якому він втілений. Це має значення в разі, якщо збереглися, наприклад, копії втраченого твору мистецтва, або коли літературний твір може бути ще відтворений по пам'яті тощо. Зв'язок твору зі своїм матеріальним носієм може бути нерозривним (наприклад, скульптура чи твір зображувального мистецтва) [12, 13].

Складним є забезпечення охорони не оприлюдненого твору. Твір вважається оприлюдненим (розкритим публіці) з моменту, коли він став потенційно доступним, тобто доведеним до відома невизначеного кола осіб, які могли б його реально сприймати, при цьому не має значення кількість осіб такого кола. Формою оприлюднення твору є його опублікування, публічне виконання, публічна демонстрація, публічне сповіщення тощо.

Законом визначено також перелік творів, які не є об'єктами авторського права:

- акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування (закони, укази, постанови, рішення тощо), а також їх офіційні переклади;
- державні символи України, грошові знаки, емблеми тощо, затверджені органами державної влади;
- повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної прес-інформації;
- інші твори, встановлені законом [13].

Більшість із названих об'єктів є творчими досягненнями конкретних авторів і до їх прийняття чи затвердження як офіційних документів, символів, знаків, вони існують як твори науки, літератури чи мистецтва. Згода автора є умовою перетворення такого твору на офіційний символ, знак, документ. Після отримання ними статусу офіційного документа, символу чи знака, вони змінюють свій правовий режим, оскільки лише за таких умов вказані об'єкти можуть ефективно виконувати свою роль.

Суб'єктами авторського права є автори творів науки, літератури і мистецтва, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їхні спадкоємці передали свої авторські майнові права. Можна також сказати, що це особи, яким належить суб'єктивне авторське право на твір.

Автор похідного твору (перекладу, адаптації тощо) є первинним суб'єктом права на останній, якщо це не спричиняє шкоди для авторського права на оригінальні твори. Суб'єктами похідного авторського права є також інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону. Авторське право у повному обсязі виникає саме у творця з моменту створення твору, а суб'єкт похідного авторського права не може отримати всю сукупність прав автора - особистих немайнових і майнових.

2.2 Майнові і немайнові права автора

Автору належать особисті немайнові права і майнові права. Вони зазначені у ст. 438 ЦКУ та ст. 14 Закону України «Про авторське право та суміжні права» [6, 13]. Слід звернути увагу, що ці статті текстуально не співпадають, що у подальшому неминуче призведе до необхідності забезпечення єдності у правовому регулюванні цих прав. До особистих немайнових прав автора відноситься:

1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо. При тому іменем автора є сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо;

2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;

3) обирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання. Псевдонім - вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства. Такими є Леся Українка, Остап Вишня. Псевдонімом може слугувати й сценічне ім'я, наприклад, Ані Лорак;

4) на недоторканність твору. Автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора, а також супроводженню твору без його згоди ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо [7].

Особисті немайнові права належать лише автору і не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

Згідно ст. 440 ЦКУ та ст. 15 Закону України «Про авторське право та суміжні права» до майнових прав віднесено:

- 1) право на використання твору;
- 2) виключне право дозволяти використання твору;
- 3) право перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [6, 13].

При тому під використанням твору згідно ст.441 ЦКУ є його:

1) опублікування твору, фонограми, відеограми - випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми;

2) відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі. Відтворення - виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер. Відтворення твору проводиться з урахуванням його можливої форми зовнішнього прояву (матеріалізації) та досягнень розмножувальної (копіювальної) техніки;

3) переклад. Слід зауважити, що це право у чинному законодавстві сконструйоване ненайкращим чином, що спричиняє можливість зловживання. Перекладом є відтворення засобами однієї мови художнього чи іншого твору написаного іншою мовою. Переклад надає інтесуб'єктності твору – можливості з ним ознайомитися іншомовним читачам і тим підвищує можливість введення в комерційний оборот. Це право охоплює собою правомочності: самому перекласти свій твір на іншу мову; використати такий переклад одним із можливих способів; надати дозвіл на переклад оприлюдненого твору іншим особам, заборонити певним особам переклад свого твору у тім числі перешкоджати такому перекладу, звертатися за захистом своїх прав на переклад твору. Переклади бувають: авторські – здійснені самим автором, авторизовані – випущені у світ за умови схвалення автором, дозвільні – здійснені з дозволу автора чи його правонаступників, проміжні – здійснені не з мови оригіналу, а з іншого перекладу [7].

Авторське право на твір та його переклад є самостійними правами і автор та перекладач не є співавторами твору. Автор не відповідає за якість перекладу, а перекладач – за зміст оригіналу;

4) переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни здійснюються за тими ж правилами, що і переклад твору, але мають свою специфіку – в їх результаті створюється похідні твори. Похідним є твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору). До похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів.

Зазначені переробки не повинні шкодити охороні оригіналу твору, і водночас самим бути оригінальними, дотримуватися основної ідеї твору. Особливим видом переробки є модифікація твору - такі зміни комп'ютерних програм та баз даних, за винятком тих, які здійснюються з метою функціонування комп'ютерної програми чи бази даних на технічній базі користувача. Адаптацією твору є його пристосування або полегшення сприйняття звичайним споживачем, або публікою, що не має фахової чи іншої спеціальної підготовки. Аранжування – перекладення музичного твору, написаного для одного інструменту чи складу інструментів для іншого інструменту або іншого складу інструментів. Воно полягає у розписуванні партитур для окремих інструментів і буває розширеною чи звуженою, розрахованою на весь склад музичного колективу чи на його окремих виконавців: першої скрипки, першого саксофона тощо;

5) включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо, що здійснюється лише за дозволу автора або інших володільців авторського права. При тому в разі згоди на включення такого твору складовою частиною цей твір може бути приведений до вимог (стилю) збірного твору. Це може бути здійснене самим автором, або упорядниками такого твору. У упорядника таких творів виникає авторське право на

здійснений ними підбір та розташування творів і то за умови, що така робота визнана творчою (не чисто технічною чи механічною). Відносини між автором та упорядником визначають договором між ними;

б) публічне виконання. Публічне виконання - подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час;

7) продаж, передання в найм (оренду) тощо, здавання у майновий найм - передача права користування і (або) володіння оригіналом чи примірником твору, фонограми, відеограми на певний строк з метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди;

8) імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок тощо [6, 13].

Відповідно ст. 444 ЦКУ твір може бути вільно, без згоди автора та інших осіб, та безоплатно використаний будь-якою особою:

1) як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою;

2) для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою;

3) в інших випадках, передбачених законом.

Особа, яка використовує твір, зобов'язана зазначити ім'я автора твору та джерело запозичення [6].

ЦКУ та Законом України «Про авторське право і суміжні права» встановлюються випадки правомірного вільного використання твору без згоди автора. Відповідно до ст. 21 зазначеного Закону без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право, але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:

1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;

2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;

3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором;

4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною

5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях;

б) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;

7) відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;

8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;

9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів в обсязі, виправданому поставленою метою;

10) відтворення твору в цілях і за умов, передбачених законом. При тому зазначений перелік вільного використання творів є вичерпним [13].

Також без згоди автора чи інших осіб, яким належить авторське право, допускається вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямована прямо або опосередковано на одержання прибутку, за таких умов:

1) у разі, коли відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення здійснюється за запитами фізичних осіб за умови, що:

а) бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання і приватного дослідження;

б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру;

в) немає обмежень за сторони організацій колективного управління щодо умов виготовлення таких примірників;

2) у разі, коли відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру [13].

Відповідно до ст. 23 Закону також допускається вільне відтворення примірників твору для навчання, зокрема без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

1) відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

2) репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли:

а) обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру [13].

Допускається вільне відтворення творів в особистих цілях або для кола сім'ї без дозволу автора чи іншої особи, яка має авторське право, і без виплати авторської винагороди попередньо правомірно оприлюднених творів, крім:

а) творів архітектури у формі будівель і споруд;

б) комп'ютерних програм, за винятком випадків, передбачених законом;

в) репрографічного відтворення книг, нотних текстів і оригінальних творів образотворчого мистецтва, за винятком випадків, передбачених законом.

Твори і виконання, зафіксовані у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальні твори та їх примірники допускається відтворювати у домашніх умовах виключно в особистих цілях або для кола сім'ї без дозволу автора (авторів), виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм, але з виплатою їм винагороди. Особливості виплати винагороди у цьому випадку визначаються законом. Таке правило є алогічним і практично не забезпечене належними гарантіями виконання. Ціна за домашнє користування такими носіями входить в ціну носія взагалі. Автор має право на плату за використання його твору, якщо інше не встановлено ЦКУ та іншим законом.

Право на винагороду (гонорар) презюмується за автором чи іншою особою, яка має авторське майнове право. Вона може вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору (крім випадків вільного використання твору) без виплати винагороди. Винагорода може

здійснюватись у формі одноразового (паушального) платежу або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або з комбінованих платежів.

Порядок та розмір виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються з урахуванням положень постанов Кабінету міністрів України (далі – КМУ) «Про затвердження мінімальних ставок, винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» [14]. Відповідно до нього можуть установлюватися мінімальні ставки авторської винагороди та порядок їх індексації. За загальним правилом розмір авторської винагороди, визначений сторонами в авторському договорі, не може бути нижчим від мінімальних ставок, визначених зазначеною постановою КМУ. При встановленні розміру гонорару враховується не тільки певні економічні показники, але й суб'єктивний фактор: популярність автора, видання якого користуються популярністю тощо.

За загальним правилом відповідно до вказаної вище постанови КМУ виплата винагороди виробникам фонограм і відеограм та іншим особам, які мають авторське право і (або) суміжні права, здійснюється у формі відрахувань (відсотків) від вартості обладнання і (або) матеріальних носіїв виробникам та (або) імпортерам обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можна здійснити відтворення виключно в особистих цілях у домашніх умовах творів, зафіксованих у фонограмах і відеограмах, крім:

- професійного обладнання та (або) матеріальних носіїв, не призначених для використання в домашніх умовах;
- обладнання і матеріальних носіїв, що експортуються за митну територію України;
- обладнання і матеріальних носіїв, що ввозяться фізичною особою на митну територію України виключно в особистих цілях і без комерційної мети [14].

Розміри відрахувань (відсотків), що мають сплачуватися виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, визначаються КМУ. Ці кошти перераховуються організаціям колективного управління, уповноваженим організаціям і розподіляються між організаціями колективного управління, що є на обліку, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління. Імпортери перераховують ці кошти уповноваженій організації під час ввезення товару на митну територію України, а виробники - у кінці кожного місяця після реалізації обладнання і матеріальних носіїв.

Зібрані кошти від використання твору розподіляються між авторами, та іншими особами, що мають майнові права: виконавцями, виробниками фонограм (відеограм). Якщо угодами між організаціями колективного управління не передбачено інше, то ці кошти розподіляються у таких пропорціях: авторам - 50 відсотків, виконавцям - 25 відсотків і виробникам

фонограм (відеограм) - 25 відсотків. Втім тут не вказаний відсоток, що стягується відповідно до договору самою організацією з колективного управління авторськими та суміжними правами. Він визначається договором між організацією з колективного управління авторськими правами та володільцем цих прав [14].

Окремими випадками спеціальної виплати винагороди за використання твору є виплата за використання музичного твору, створеного для аудіовізуального твору та передбачає один випадок виплати винагороди не за використання твору, а за його створення. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права» за створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. Така винагорода повинна бути гідною і стимулювати автора-працівника до створення нових творчих результатів [13].

Відповідно ст. 446 ЦКУ за загальним правилом строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через сімдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених законом [13]. Зокрема спеціальними випадками, які враховують фактичні, політичні та інші обставини появи, оцінки та обнародування твору встановлені такі особливі правила:

1. Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору, застосовується загальний строк у 70 років.

2. У разі, коли весь твір публікується (оприлюднюється) не водночас, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначається окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору.

3. Авторське право на твори помертло реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їх реабілітації.

4. Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування [7, 13].

Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права по відношенню до неоприлюдненого твору уперше його оприлюднює, користується захистом, що є рівноцінним захисту майнових прав автора.

Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений.

Дія загального 70-річного строку охорони авторського права та твору, опублікованого протягом 30 років після смерті автора, закінчується 1 січня року, наступного за роком, в якому мали місце юридичні факти, передбачені у зазначених частинах. Проте слід вказати, що законом не досить чітко встановлено строк закінчення дії авторського майнового права. Він суперечить правилам ч. 5 ст. 254 ЦКУ. Так як 1 січня є святковим днем то цей строк закінчується 2 січня і то за умови, що ця дата не припадає на вихідний день [7, 13].

Особисті немайнові права автора охороняються безстроково.

Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір він може вільно та безоплатно використовуватися будь-якою особою, за винятками, встановленими законом. Основний правовий наслідок такого юридичного факту – припинення правової охорони майнових прав, а значить і платної можливості правонаступниками та іншими суб'єктами використання твору. Із закінченням строку дії авторського права на твори вони переходять у суспільне надбання і можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою за умови дотримання особистих немайнових прав автора. Проте інститут вільного використання творів означає лише те, що зацікавлена у використанні твору особа не повинна отримувати ліцензію, а діяти на власний розсуд. При цьому слід дотримуватися засад справедливості, добросовісності та розумності.

КМУ можуть бути встановлені спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, що стали суспільним надбанням. Зокрема постановою КМУ «Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва» встановлені відрахування до: Літературного фонду України, Музичного фонду України, Театрального фонду України, Журналістського фонду Кінематографічного фонду України, Художнього фонду України, Фонду народної творчості України, Фонду фотомистецтва України [15].

Особливим правом є право автора на частку від суми продажу оригіналу твору образотворчого мистецтва. Так автор має невідчужуване право на одержання грошової суми у розмірі п'яти відсотків від суми кожного продажу оригіналу художнього твору чи оригіналу рукопису літературного твору, наступного за відчуженням оригіналу, здійсненим автором. Зазначена сума сплачується продавцем оригіналу твору. Таке право переходить до спадкоємців автора твору та спадкоємців цих спадкоємців і діє до спливу строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір. Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті використання права слідування, здійснюються особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління [14, 15].

2.3 Захист авторських прав в мережі Інтернет

Сфера Інтернету - досить складна з точки зору використання виключних прав. Так, аналіз чинного законодавства в галузі авторського права і суміжних прав показує його обмеженість в питанні регулювання і захисту виключних прав у мережі Інтернет [16].

Проблеми порушення авторських прав в Інтернеті є одними з найбільш гострих і актуальних. Сутність зазначених порушень така ж, як і поза сферою мережі. Основна відмінність полягає в тому, що простота копіювання і нематеріальна сутність об'єктів авторського права в Інтернеті не дозволяють так само просто вирішити проблему доказу порушення авторських прав.

Аналізуючи Закон України «Про авторське право і суміжні права» видно, що його основні положення сформульовані виходячи з уявлення про те, що авторські твори, як правило, поширюються видавцем шляхом опублікування в той чи інший спосіб, певним накладом і на паперовому носії [13]. В цьому випадку, видавець як посередник у відносинах між автором і читачем-користувачем грає істотну роль. В той же час в мережі Інтернет інформація та авторські твори існують виключно у формі електронних документів, при цьому матеріальний носій, на якому записаний машинний код, не має істотного значення для використання цього продукту (авторського твору). Таким чином Інтернет створив віртуальний простір, який заповнений авторськими творами і об'єктами суміжних прав, а законодавство залишилося на колишньому рівні.

Можна виділити три етапи у використанні авторського твору в мережі Інтернет. Кожен з цих етапів має свої особливості. Перший етап - це етап запису твору в тій формі, в якій він далі починає використовуватися - на сервері, на сайті, або в пам'яті комп'ютера. Такий запис в пам'ять комп'ютера є відтворенням авторського твору, а отже, пов'язаний з порушенням належного автору права на використання твору.

Другий етап використання авторського твору пов'язаний з можливістю надання доступу до записаного твору третім особам. Тобто якщо ви розміщуєте на сайті інформацію про цей твір, або його повний текст, або фрагменти цього твору без згоди автора, то це також є порушенням авторських прав. При цьому не має значення за гроші або безкоштовно здійснюється доступ до інформації, розміщеної на сайті. Таким чином, розміщення об'єктів авторського права в Мережі, є порушенням прав автора. Особи, які здійснили подібні дії, визнаються порушниками авторського права та (або) суміжних прав. До них, зокрема, можуть бути віднесені власники сайтів, на яких були розміщені контрафактні твори чи об'єкти суміжних прав. Примітно, що у США Інтернет-провайдери, що надають послуги, як на комерційній, так і на некомерційній основі, намагаються стежити за тим, щоб вимоги авторського законодавства неухильно дотримувалися. Так при укладанні договору з власниками сайтів провайдери обов'язково включають в нього пункт про те, що обов'язково повинно бути зазначено джерело

поширення тієї чи іншої інформації, що зачіпає авторські права, щоб запобігти їх порушенню і покласти відповідальність за розміщення цієї інформації на власника сайту. У разі порушення зазначеної вимоги провайдер може розірвати в односторонньому порядку договір на здійснення послуг з подальшою заборонаю на відновлення відносин на певний термін [16].

Третій етап використання авторського твору полягає в «скачуванні» (завантаженні) об'єкта, що охороняється авторським правом об'єкта на власний комп'ютер і його відтворення на екрані монітора «кінцевого споживача». При цьому кінцевий споживач, як правило, не є порушником авторських прав, якщо він не використовує цей твір для демонстрації третім особам і не витягує з факту його наявності в своєму комп'ютері комерційної, або якоїсь іншої вигоди.

При використанні твору безпосередньо на сайті, коли він стає доступним необмеженому колу відвідувачів сайту, твір вже знаходиться в пам'яті комп'ютера або на сервері, який здійснює надання доступу до нього інших осіб. При цьому користувач даного комп'ютера більше не створює додаткових примірників твору. Завантаження копій творів або фонограм не є порушенням авторського права, оскільки відповідно до ст. 25 Закону «Про авторське право і суміжні права» таке завантаження допускається без згоди автора і без виплати йому винагороди, якщо воно здійснюється виключно в особистих цілях або для кола сім'ї, а твір було раніше правомірно розкрито [13]. Однак таке вільне використання авторського твору не стосується таких об'єктів як комп'ютерні програми, а також не поширюється на репродукування книг, нотних текстів і об'єктів образотворчого мистецтва.

Разом з тим, використання авторських творів в особистих цілях викликає багато запитань. Якщо твір розміщено законно, тобто правомірно розкрито за згодою автора, то його скачування для особистих цілей також є законним. Якщо ж воно було незаконно доведено до загального відома, то екземпляри творів чи об'єктів суміжних прав є контрафактними. Однак в реальному житті вважається нормальною практика копіювання в особистих цілях творів свідомо незаконно розміщених для вільного огляду на сайтах. Такі дії, що є порушенням законодавства, носять масовий характер, порушники не несуть ніякої відповідальності, і більш того, у жодного правовласника, як правило, не виникає предмета спору про порушення авторських прав, поки його твір використовується в особистих цілях [16].

Через складність контролю за копіюванням та використанням творів в мережі Інтернет, а також нематеріальної сутності об'єктів авторського права, практично неможливо встановити особу порушника, який розмістив твір в Мережі, важко притягнути до відповідальності винну особу і довести факт порушення авторських і суміжних прав.

Таким чином, віртуальна реальність сформувала нові умови життя суспільства і продовжує диктувати свої правила користувачам Інтернет, який вже став глобальним соціальним явищем, а чинне законодавство в галузі

авторського права і суміжних прав показує його обмеженість в питанні регулювання і захисту виключних прав у мережі Інтернет.

Контрольні запитання по темі:

1. Надайте характеристику суб'єктам авторського права.
2. Що є об'єктом авторського права?
3. Який зміст авторського права?
4. Які майнові і немайнові права є у авторів?
5. Які особливості захисту авторського права в мережі Інтернет?

ТЕМА 3. СУМІЖНІ ПРАВА. КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ АВТОРІВ. ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Суміжні права – певна новина в нашому законодавстві, що виникла із введенням приватних засад виконавської та іншої діяльності. Власне цей блок норм разом із іншими спеціальними законами слугує охороні прав виконавців, виробників фонограм та відеограм, організацій мовлення. За радянських часів і державної монополії на ці види діяльності та їх регулювання виключно на засадах трудового права особливої потреби в існуванні суміжних прав не було.

Суміжні права є логічним продовженням авторських прав, особливо у тому разі коли автор є одночасно і виконавцем, має свою власну студію запису. Проте стосовно об'єктів що не охороняються авторським правом чи строк правової охорони яких перебіг, такий зв'язок є ледь вловимим і суміжні права мають самостійне значення.

Відповідно до тлумачення ВОІС суміжні права розуміються як права, що надані для охорони інтересів виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій радіо- і телемовлення стосовно їх діяльності у зв'язку із публічним використанням творів авторів, всяких виступів артистів чи доведення до загального відома подій, інформацій, звуків чи зображення. Вони ще йменуються примикаючими чи спорідненими правами і спричиняють аналогію із авторськими правами.

Зважаючи на їх зростаюче значення та власний механізм і зміст, варто суміжні права розглядати як і інші в об'єктивному та суб'єктивному сенсі. Перше – система законодавства, яка регулює відносини стосовно виконання, виробництва фонограм та відеограм, програм (передач) мовлення, використання їх, охорони та захисту прав. Друге - особисті немайнові права виконавців та майнові права виконавців та інших суб'єктів суміжних прав. У такому сенсі поняттям суміжні права охоплюються три груп прав: права виконавців, права виробників фоно-, відеограм та права організацій мовлення. Такий підхід дає відповідь про природу суміжних прав і змогу консолідувати масив нормативних актів [16].

Суміжні права характеризуються специфікою їх об'єктів, правовим становищем суб'єктів та змістом майнових прав, строком їх чинності (дії).

Об'єктами суміжних прав відповідно до ст. 449 ЦКУ незалежно без виконання будь-яких формальностей щодо цих об'єктів та незалежно від їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження визнані:

- виконання – є виконання ролі, спів, читання, декламування, гра на музичному інструменті, танцювання чи будь-який інший спосіб виконання твору літератури, мистецтва чи твору народної творчості, циркових,

естрадних, лялькових номерів, пантомім тощо, а також диригування музичних і музично-драматичних творів. Мова йде про фахове виконання як вид професійної діяльності і що здійснюється на відплатній основі. Здебільше мова йде про кваліфіковане виконання і публічне виконання - подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до звичайного кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час. Любительське чи аматорське виконання не підпадає під охорону суміжними правами, якщо законом не передбачено інше;

- фонограми – звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій);

- відеограми – відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій;

- програми (передачі) організацій мовлення – створена організацією мовлення програма (передача) чи на її замовлення та коштом іншою організацією [6].

Суб'єкти суміжних прав поділяються на дві групи: первинні та похідні. Первинними суб'єктами як носіями основних суб'єктивних прав та юридичних обов'язків відповідно до ст 450 ЦКУ визнані:

- виконавець - актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів;

- виробник фонограми – фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків;

- виробник відеограми - фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього);

- організація мовлення - організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення; організація ефірного мовлення - телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм

мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників) [6].

До суб'єктів суміжних прав відносяться також й інші особи, які набули таких прав відповідно до закону чи договору: правонаступники, спадкоємці, вільні користувачі, володільці майнових прав, організації з колективного управління авторськими та суміжними правами тощо.

Відповідно до ст. 451 ЦКУ право інтелектуальної власності на виконання виникає з моменту першого його здійснення. Право інтелектуальної власності на фонограму чи відеограму виникає з моменту її вироблення. Право інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення виникає з моменту її першого здійснення. Особа, яка має суміжне право, для сповіщення про свої права може використовувати спеціальний знак, встановлений законом. Цей знак складається із латинської букви Р у колі – імені чи назви особи, якій належить суміжне право та зазначення року першої публікації фонограми чи відеограми .

Майновими правами інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав відповідно до ст. 452 ЦКУ є:

- 1) право на використання об'єкта суміжних прав;
- 2) виключне право дозволяти використання об'єкта суміжних прав;
- 3) право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта суміжних прав, у тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [6].

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав належать відповідно виконавцеві, виробнику фонограми, виробнику відеограми чи організації мовлення, якщо інше не встановлено договором чи законом. Відповідно при передачі цих прав іншим особам вони переходять до них.

Використанням виконання є:

- 1) доведення виконання до відома публіки під час його здійснення;
- 2) записування (фіксування) виконання під час його здійснення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та передачі виконання за допомогою технічних засобів;
- 3) пряме чи опосередковане відтворення запису виконання будь-яким способом та у будь-якій формі;
- 4) продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання;
- 5) оренда оригіналу чи примірника запису виконання;
- 6) забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до записаного виконання з місця та в час, обраних нею.

Використанням виконання є також інші дії, встановлені законом.

Відповідно до специфіки окремих об'єктів суміжних прав встановлені правила їх використання. Так, використанням фонограми, відеограми є:

- 1) пряме або опосередковане відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі відеограми, фонограми;
- 2) продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника фонограми, відеограми;
- 3) оренда оригіналу чи примірника фонограми, відеограми;
- 4) забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до фонограми, відеограми з місця та в час, обраних нею.

Використанням фонограми, відеограми є також інші дії, встановлені законом.

Використанням передачі (програми) організації мовлення є:

- 1) здійснення (трансляція, ретрансляція) передачі (програми) організації мовлення;
- 2) записування (фіксування) передачі (програми) організації мовлення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та здійснення її за допомогою технічних засобів;
- 3) відтворення запису передачі (програми) організації мовлення;
- 4) представлення передачі (програми) організації мовлення публіці у місці, де встановлено вхідну плату.

Використанням передачі (програми) організації мовлення є також інші дії, встановлені законом.

Відповідно до ст. 456 ЦКУ строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на виконання спливає через п'ятдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком здійснення першого запису виконання, а за відсутності такого запису - з 1 січня року, наступного за роком здійснення виконання. Такий підхід є універсальним і з характерним для законодавства інших країн [6].

До специфіки окремих об'єктів суміжних прав законодавець встановив і спеціальні правила про строк чинності суміжних прав. Так, строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на фонограму, відеограму спливає через п'ятдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком її опублікування, а за відсутності такого опублікування протягом п'ятдесяти років від дати її вироблення - з 1 січня року, наступного за роком вироблення фонограми, відеограми.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності па передачу (програму) організації мовлення спливає через п'ятдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком її першого здійснення.

Законом в окремих випадках можуть встановлюватися інші строки чинності суміжних прав.

Основне призначення суміжних прав – комерціалізація виконавської діяльності, а також діяльності радіомовлення та телебачення інших видів подібної діяльності [6, 13].

3.1 Захист авторського права і суміжних прав

Під охороною авторських та суміжних прав слід розуміти комплекс правових, організаційних технічних та інших соціальних (виховання поваги до чужих прав) заходів, що стабілізують відносини у цій сфері, попереджають можливість порушення суб'єктивних прав чи зловживання ними і забезпечують ефективний захист від порушень. Останні у сфері інтелектуальної власності йменуються контрафактами.

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права» порушеннями авторського права і (або) суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

1) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, що визначені законом;

2) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав - опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;

3) плагіат - оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;

4) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;

5) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;

6) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;

7) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління пра вами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

8) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі [6].

Деякі з порушень конкретизуються спеціальним законодавством. В залежності від кваліфікації, шкідливих наслідків, ініціативи потерпілого чи інших осіб деякі з порушень можуть кваліфікуватися не тільки як приватно-правові, а і публічно-правові: зокрема адміністративні правопорушення та злочини.

Захист авторських та суміжних прав можливий лише в разі їх порушення та включає у себе форми (юристдикційну та неюристдикційну), засоби та способи. Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Також встановлені спеціальні способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав. Вони певним чином перекликаються і повторюють загальні способи захисту, що передбачені ст. 16 ЦКУ та ст. 432 ЦКУ [6, 13]. Основне полягає у тому, що за захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції.

При порушеннях будь-якою особою авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти цих прав мають право:

- вимагати визнання та поновлення своїх прав;
- звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;
- подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;
- вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України [17];
- брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, у порядку, встановленому КМУ;
- вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;
- вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;
- вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав [6, 13].

Відповідно суд має право постановити рішення чи ухвалу про:

- відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права і (або) суміжних прав, з визначенням розміру відшкодування;

- відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

- стягнення із порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення;

- виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків або стягнення доходу;

- заборону опублікування творів, їх виконань чи постановок, випуску примірників фонограм, відеограм, їх сповіщення, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо у ході судового розгляду буде доведено факт порушення авторського права і (або) суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав;

- вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів та об'єктів суміжних прав, засобів обходу технічних засобів та про канали розповсюдження [6].

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, а також для відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, а також із можливого доходу, який могла б одержати ця особа. У розмір збитків, завданих особі, права якої порушено, додатково можуть бути включені судові витрати, понесені цією особою, а також витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката.

При визначенні компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд зобов'язаний визначити розмір компенсації, враховуючи обсяг порушення та (або) наміри відповідача.

Додатково суд може постановити рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10 відсотків суми, присудженої судом на користь позивача. Сума штрафів передається у встановленому порядку до Державного бюджету України.

Суд також може постановити рішення про вилучення чи конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту. Це стосується також усіх

кліше, матриць, форм, оригіналів, магнітних стрічок, фотонегативів та інших предметів, за допомогою яких відтворюються примірники творів, фонограм, відеограм, програм мовлення, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх відтворення і для виготовлення засобів обходу технічних засобів захисту [6].

За рішенням суду вилучені контрафактні примірники творів (у тому числі комп'ютерні програми і бази даних), фонограм, відеограм, програм мовлення на вимогу особи, яка є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і права якої порушено, можуть бути передані цій особі. Якщо ця особа не вимагає такої передачі, то контрафактні примірники підлягають знищенню, а матеріали і обладнання, що використовувалися для відтворення контрафактних примірників, підлягають відчуженню із перерахуванням виручених коштів до Державного бюджету України.

За наявності достатніх даних про вчинення такого порушення авторського права і (або) суміжних прав, за яке відповідно до закону передбачена кримінальна відповідальність, орган дізнання, слідства або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення розшуку і накладення арешту на:

- примірники творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також засоби обходження технічних засобів захисту;

- матеріали й обладнання, призначені для їх виготовлення і відтворення;

- документи, рахунки та інші предмети, що можуть бути доказом вчинення протиправних дій [6].

У разі, якщо відповідач по справі порушення авторського права і (або) суміжних прав відмовляє у доступі до необхідної інформації чи не забезпечує її надання у прийнятний строк, робить перешкоди у здійсненні судових процедур, або з метою збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення, особливо у випадку, коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, або коли є очевидний ризик того, що доказ буде знищено, суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи до пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю іншої сторони (відповідача) шляхом:

- винесення ухвали про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

- накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, засобів обходження технічних засобів захисту, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення;

- накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права і (або) суміжних прав [6].

Ухвала суду про застосування тимчасового заходу підлягає негайному виконанню органом державної виконавчої служби за участю заявника.

До прийняття ухвали про застосування тимчасових заходів, суд має право вимагати від заявника обґрунтування того, що він є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і що ці права порушені або невідворотно будуть порушені, а також видати заявнику судову ухвалу щодо внесення застави або еквівалентної гарантії, достатньої для того, щоб запобігти зловживанню тимчасовим заходом. Застава полягає у внесенні на депозит суду заявником чи, іншими особами грошей чи передачі інших матеріальних цінностей. Розмір застави (гарантії) визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути меншим від 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більшим від розміру заявленої шкоди.

У разі застосування тимчасових заходів відповідач має право вимагати їх зміни чи скасування, а заявник зобов'язаний подати позов до суду про захист порушених авторських чи суміжних прав не пізніше 15 календарних днів від дня застосування тимчасового заходу.

Застава повертається повністю заявникові при відмові суду у прийнятті позову до розгляду чи задоволенні позову повністю або частково. У противному разі застава звертається на виконання рішення про компенсацію шкоди відповідачеві, завданої застосуванням тимчасових заходів. При скасуванні тимчасових заходів або якщо при розгляді справи з'ясується відсутність факту порушення чи загрози порушення авторського права і (або) суміжних прав, суд має право на клопотання відповідача прийняти судові рішення щодо надання відповідачу належної компенсації позивачем за будь-яку шкоду, завдану цими заходами.

3.2 Колективне управління майновими правами авторів

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами різними способами: особисто, через свого повіреного, через організацію колективного управління.

В цій сфері діє закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» від 15 травня 2018 року [18].

Управління правами через повіреного може відбуватися шляхом передачі суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав своїх майнових прав повіреному на підставі укладеного з ним договору-доручення, який діє у межах повноважень.

Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть доручати управління своїми майновими правами організаціям колективного управління, які створюються суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав та мають статус юридичної особи згідно із законом.

Допускається утворення окремих організацій, які управляють певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, або організацій, які управляють різними майновими правами в інтересах різних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

Особи, які використовують твори, виконання, програми мовлення, примірники фонограм (відеограм), зобов'язані надавати організаціям колективного управління точний перелік використаних творів, виконань, примірників фонограм (відеограм), програм мовлення разом із документально підтвердженими даними про одержані прибутки від їх використання та повинні виплачувати організаціям колективного управління винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі [18].

Організації колективного управління не мають права займатися комерційною діяльністю чи використовувати будь-яким способом об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, доручених їм для управління.

Вони діють на основі статутів, що затверджуються в установленому порядку і в межах повноважень, одержаних від суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав [18].

Організації колективного управління можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями, в тому числі й про взаємне представництво інтересів.

Подібна організація має право вимагати від осіб, які використовують об'єкти авторського права і суміжних прав, надання їм документів, що містять точні відомості про використання зазначених об'єктів, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

Від імені суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і на основі одержаних від них повноважень організації колективного управління виконують такі функції:

- погоджують з особами, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, розмір винагороди під час укладання договору;
- укладають договори про використання прав, переданих в управління;
- збирають, розподіляють і виплачують зібрану винагороду авторам за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав відповідно до законодавства [18].

Зібрані кошти розподіляються між організаціями колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління. Одержана від уповноваженої організації винагорода розподіляється

відповідною організацією колективного управління у таких пропорціях: виконавцям – 50 відсотків, виробникам фонограм (відеограм) – 50 відсотків.

Організації колективного управління мають право резервувати на своєму рахунку суми незапитаної винагороди, що надійшла їм від осіб, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав. Після трьох років від дня надходження на рахунок організації колективного управління відповідних коштів суми незапитаної винагороди можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав або спрямовані на інші цілі, передбачені їх статутами, в інтересах суб'єктів авторського права і суміжних прав [18].

Щодо зареєстрованих організацій колективного управління відповідно до Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» та наказу Мінекономрозвитку від 21.11.2018 № 1741 “Про затвердження Порядку ведення реєстру організацій колективного управління” внесені до реєстру організацій колективного управління мають право працювати та надавати послуги [18, 19]. Перелік зареєстрованих організацій колективного управління доступний в реєстрі організацій колективного управління. Решта таких організацій, що зареєстровані до прийняття вищезгаданого закону, повинні пройти атестацію, оскільки свідоцтво про облік організації колективного управління якої, видане до набрання чинності цим Законом втрапить чинність після завершення реалізації процедур, передбачених пунктами 4-5 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону [18].

В Україні діють такі організації управління майновими правами як державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав», об'єднання підприємств «Український музичний альянс», всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнське Агентство Авторських Прав», тощо.

Контрольні запитання по темі:

1. Які є об'єкти суміжних прав?
2. Перелічіть суб'єкти суміжних прав?
3. Як співвідносяться авторське та суміжні права?
4. Що таке колективне управління майновими правами і як воно здійснюється?
5. Які є організації колективного управління майновими правами в Україні?
6. Які є механізми захисту авторського права і суміжних прав?

ТЕМА 4. ПРАВО ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

4.1 Поняття права промислової власності

Другий вид творчості становить науково-технічна діяльність, результати якої називають промисловою власністю. За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р., до якої приєдналася Україна, до об'єктів промислової власності належать винаходи, загальнокорисні зразки, промислові рисунки і моделі, фабричні і товарні знаки, знаки обслуговування, фірмове найменування і вказівки про місце походження або найменування місця походження, а також запобігання недобросовісній конкуренції [20].

У цьому переліку не йдеться про раціоналізаторські пропозиції, секрети виробництва (ноу-хау), селекційні досягнення тощо. Проте в п. 3 ст. 1 цієї Конвенції уточнюється, що об'єктами промисловості можуть бути усі продукти, як вироблювані, так і природного походження [20].

Відповідно до чинного законодавства України про промислову власність до цієї групи об'єктів інтелектуальної власності належать: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, нерозкрита інформація, у тому числі секрети виробництва (ноу-хау), селекційні досягнення, раціоналізаторські пропозиції [21]. Звичайно, цей перелік невичерпний. Можуть з'явитися нові результати науково-технічної творчості, які будуть визнані об'єктами права.

Отже, промислову власність можна визначити як результати науково-технічної творчості, які можуть бути використані на користь суспільства у будь-якій доцільній діяльності людей, це один із видів інтелектуальної власності, який є її складовою частиною.

Україна поставила собі за мету докорінно оновити суспільство, перебудувати господарський механізм і, врешті-решт, істотно поліпшити добробут народу. Для розв'язання цих завдань велике значення має використання потужного науково-технічного потенціалу країни, зокрема такого невичерпного джерела, як технічна творчість, і вищого її рівня - винахідництва.

Винахідництво - це одна з необхідних стадій у процесі перетворення науки на безпосередню продуктивну силу. З одного боку, це наукова діяльність, насамперед - відкриття, а з другого - забезпечення суспільного виробництва необхідними засобами, знаряддями, технологіями, матеріалами, тощо. Досягнення науки стають фундаментальною базою для технічної творчості, яку постійно стимулює гостра потреба суспільного виробництва у новій техніці, технології, матеріалах, інших знаряддях і засобах.

Таким чином, винахідництво є однією із ланок єдиного безперервного і взаємозумовленого науково-виробничого процесу. Розвиток наукової

діяльності і розвиток суспільного виробництва не можна розглядати як окремі ізольовані процеси. Виробництво у своєму розвитку постійно спирається на досягнення науки і техніки, але у свою чергу ставить перед наукою все нові й нові проблеми, завдання, на які наука має знайти відповіді, розв'язати виниклі проблеми. Треба знайти способи використання наукових досягнень у доцільній діяльності людини. Пошуком таких способів і займається винахідництво.

З огляду на ці фактори значення винахідництва для підвищення ефективності суспільного виробництва, розв'язання соціально-економічних проблем важко переоцінити. Тому такі пошуки мають всебічно стимулюватися державою. Вони потребують чіткого правового забезпечення. Розробка таких рішень, їх оформлення, породжують ряд правових відносин між авторами пропозицій, їхніми володільцями та особами й організаціями, що їх використовують. Ці відносини регулюються правом промислової власності або патентним правом, оскільки основним правоохоронним документом, який захищає об'єкти промислової власності, є патент (деякі результати науково-технічної творчості охороняються свідоцтвами або посвідченнями) [21].

Патентну форму охорони об'єктів промислової власності в Україні запроваджено вперше. Патентне законодавство формується досить активно, оскільки така форма охорони результатів творчої діяльності найбільшою мірою відповідає вимогам ринкової економіки, хоч і є не бездоганною. Патентне законодавство має, передусім, стимулювати широкий розвиток науково-технічної творчості і використання її досягнень.

Основними джерелами законодавства України про промислову власність є закони України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" від 15 грудня 1993 р. [22], "Про охорону прав на промислові зразки" від 15 грудня 1993 р. [23], "Про охорону прав на сорти рослин" від 21 квітня 1993 р. [24], "Про племінну справу у тваринництві" від 15 грудня 1993 р. [25], Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [26], Наказ міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 р. «Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» [27], Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні від 8 вересня 1992 р. [28], тощо.

Важливим джерелом патентного права України є міжнародні договори і конвенції. Такі як - Паризька конвенція про охорону промислової власності, Мадридська угоди про міжнародну реєстрацію знаків, Договір про патентну кооперацію, тощо [21].

Якщо міжнародним договором, у якому бере участь Україна, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про промислову власність, то застосовуються правила міжнародного договору.

Іноземні особи та особи без громадянства мають рівні з громадянами України права, що передбачені законодавством України про промислову власність, відповідно до міжнародних договорів України чи на основі принципу взаємності.

В об'єктивному значенні право промислової власності - це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що складаються у процесі створення, оформлення та використання результатів науково-технічної творчості.

В суб'єктивному значенні правом промислової власності є право, яким наділяється відповідно до законодавства автор будь-якого результату науково-технічної діяльності. Отже, об'єктом суб'єктивного права промислової власності може бути будь-який результат науково-технічної діяльності незалежно від того, чи відповідає цей результат встановленим вимогам [21]. Наприклад, винахідник подав пропозицію до патентного відомства України. Пропозиція відзначається високою ефективністю, але її новизна втрачена. Пропозиція ознакам винаходу не відповідає і тому ним не може бути визнана. Але, незважаючи на це, ця пропозиція не перестала бути об'єктом права власності її автора-винахідника. Інша справа, що держава не зможе забезпечити надійну правову охорону цієї пропозиції. Вона може одержати захист лише як раціоналізаторська пропозиція.

4.2 Винаходи, корисні моделі та промислові зразки – як об'єкти права інтелектуальної власності

Основними об'єктами промислової власності, як уже зазначалося, є результати винахідництва та промислові зразки. Винахідництво - один із найбільш поширених і масових видів творчості, який практично доступний кожному. Країни з високорозвинутою економікою відзначаються високою винахідницькою активністю. Саме тому винахідництву, в тому числі правовому регулюванню відносин, які складаються у сфері створення і використання винаходів приділяється досить велика увага. Винахідницька діяльність регулюється Законом України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", творча діяльність у створенні і використанні промислових зразків - Законом України "Про охорону прав на промислові зразки" [22, 23].

При цьому названі закони регулюють не творчу діяльність зі створення винаходів, корисних моделей і промислових зразків, а суспільні відносини, які складаються у процесі створення, виявлення, оформлення, використання охорони зазначених результатів науково-технічної творчості.

Чинне законодавство встановило вимоги, яким мають відповідати винахід, корисна модель і промисловий зразок.

Винахід - це технічне рішення у будь-якій галузі суспільної корисної діяльності, яке відповідає умовам патентоспроможності, тобто є новим, має винахідницький рівень і придатне для використання.

Об'єктом винаходу може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин); спосіб (включаючи біотехнологічні способи, способи лікування, діагностики та профілактики).

Згідно із законодавством не можуть одержати правову охорону: відкриття, наукові теорії та математичні методи; методи організації та управління господарством; умовні позначення, розклади правила; методи виконання розумових операцій; програми для обчислювальних машин; результати художнього конструювання; технології інтегральних мікросхем; сорти рослин і породи тварин. Крім того, правова охорона не надається винаходу, що суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі та не відповідає умовам патентоспроможності.

Винахід є новим, якщо його сутність невідома з рівня техніки. Останній стосовно заявленої пропозиції визначається за всіма видами інформації, загальнодоступними в Україні та за кордоном до дати пріоритету винаходу. Це означає, що до дати пріоритету заявки сутність цього або тотожного рішення не була розкрита ні в Україні, ні за кордоном для невизначеного кола осіб настільки, що стало можливим його використання. Бувають випадки, коли новатор самостійно розв'язує задачу. Між тим виявляється, що цю задачу розв'язано, але відомості про неї не дійшли до автора. Винахід має давати нове технічне рішення, невідоме сучасному рівню техніки. Отже, не може бути визнана винаходом пропозиція, описана у вітчизняній чи зарубіжній літературі або впроваджена у виробництво в Україні чи за її межами.

Не визнається винаходом пропозиція, на яку вже подано заявку або видано авторське свідоцтво чи патент. Причому не має значення, де видано авторське свідоцтво чи патент - в Україні чи за кордоном. Новизна пропозиції втрачається й тоді, коли відомості про її сутність розголошені іншим шляхом до її заявки і роблять можливим її використання третіми особами. Тому автор пропозиції, що може бути визнана винаходом, заявники, а також інші особи, які мають відношення до пропозиції, повинні уникати будь-якого розголошення змісту пропозиції до її заявки. Це має значення не тільки для автора, а й для держави. У разі розголошення суті пропозиції до її заявки, хоч би і самим автором, останній втрачає право на одержання правоохоронного документа, оскільки держава не може гарантувати охорону такої пропозиції. У цьому разі втрачається можливість патентування пропозиції за кордоном, і вона може бути використана іноземними особами без будь-якого дозволу і виплати винагороди за її використання [21, 22].

Проте з цього загального правила є важливий виняток: якщо сам винахідник чи особа, яка одержала інформацію про винахід від винахідника прямо чи опосередковано, розкривають цю інформацію, але не раніше як за 12 місяців до дати подання заявки до патентного відомства, то таке розкриття інформації про винахід не впливає на визнання його патентоспроможним.

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця його сутність не впливає з рівня техніки. Винахідницький рівень свідчить передусім про

творчий характер пропозиції. Винахід - це винайдення, відшукання рішення, якого фахівець не знає. Це рішення істотно відрізняється від подібних відомих рішень (прототипів) такими ознаками чи перевагами, що роблять доцільним його використання. Винахідництво - це творчий пошук, створення нового пристрою, технології, матеріалу тощо. Тому не вважається винаходом запозичення відомого рішення, перенесення і використання позитивного досвіду, хоч ці заходи можуть бути дуже ефективними. У них немає творчого процесу самого винахідництва. Проте одного творчого характеру для визнання за пропозицією винахідницького рівня ще недостатньо. Вона визнається такою, що має винахідницький рівень, якщо порівняно з рішеннями, відомими у науці й техніці на дату пріоритету, пропозиція характеризується новою якістю, перевагами, які позитивно відрізняють її від відомих рішень. Винахідницьким рівнем відзначаються, зокрема, пропозиції, які відкривають нові галузі техніки, нові напрями у суспільному виробництві, у медицині, сільському господарстві або створюють нові види цінних матеріалів, машин, виробів, ліків тощо. Винахідницьким рівнем відзначаються пропозиції, які істотно поліпшують умови і безпеку праці, а також самої продукції, виробленої на основі пропозиції [21].

Винахід має бути придатний для використання. Використання може мати місце не лише у промисловості, а й у сільському господарстві, системі охорони здоров'я, оборони, транспорту та інших галузях господарства. Поняття "промислова придатність" - є галузь застосування винаходу і технічна можливість використання винаходу. Іноді надходять пропозиції, які за своїми параметрами відповідають вимогам патентоспроможності, але вони в сучасних умовах, наприклад, ще не можуть бути використані в суспільному виробництві - немає відповідного устаткування, матеріалів тощо [21].

У цій нормі закону підкреслюється й така ознака винаходу, як технічна можливість його застосування на практиці, тобто пропозиція має бути придатною для відтворення, повторення і тиражування як у даний час, так і в майбутньому. Явно некорисні пропозиції у принципі можуть бути визнані винаходами, але розумна людина їх просто не використовуватиме.

Корисна модель - це конструктивне виконання пристрою, яке відповідає умовам патентоспроможності, тобто є новим і промислово придатним. Корисна модель визнається новою, якщо вона не є частиною рівня техніки. Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до патентного відомства України. На новизну корисної моделі також не впливає розкриття інформації про неї протягом 12 місяців до подання заявки до патентного відомства України.

Винаходи і корисні моделі - близькі між собою результати технічної творчості. Вони мають відповідати таким умовам патентоспроможності, як умови світової новизни і промислової придатності. Проте до корисної моделі не ставиться умова винахідницького рівня. Принципова відмінність між ними

полягає в об'єкті - до винаходів належать продукти і способи, до корисної моделі - конструктивне виконання пристрою [21, 22].

Відповідно до згадуваних Правил складання та подання заявки на видачу патенту України на винахід і корисну модель до пристроїв як об'єктів винаходів чи корисних моделей належать машини, механізми, прилади тощо [28]. Об'єктом корисної моделі може бути конструктивне виконання пристрою, яке повинно мати явно виражені просторові форми, тобто характеризуватися не лише наявністю елементів і зв'язків між ними, а й формою виконання цих елементів, їхнім певним взаємним розташуванням. Сутність корисної моделі полягає саме в оригінальній компоновці пристрою. Якщо винахід має певну перевагу перед прототипом своїм змістом, новим розв'язанням задачі, то корисна модель - новою компоновкою елементів пристрою. Це рішення тому і називається "корисна модель" певного пристрою, тобто нове розташування елементів пристрою, нова корисна модель [21, 22].

Промисловий зразок - це нове конструктивне вирішення виробу, що визначає його зовнішній вигляд і придатне для здійснення промисловим способом [21, 23].

Суспільні відносини, що складаються у процесі створення і використання промислового зразка, регулюються Законом України "Про охорону прав на промислові зразки" [23]. Відповідно до цього закону об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він новий і промислово придатний. Він визнається новим, якщо сукупність його істотних ознак не стала загальнодоступною у світі до подання заявки до патентного відомства України. Проте на новизну промислового зразка не впливає розкриття інформації про нього автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію протягом 6 місяців до дати подання заявки.

При встановленні новизни промислового зразка до уваги береться зміст усіх заявок, що раніше надійшли до Укрпатенту. Якщо заявник бажає скористатися конвенційним пріоритетом, то він про це повинен заявити.

Промисловий зразок визнається промислово придатним, якщо його можна використати у промисловості або в будь-якій іншій галузі діяльності. Відповідно до вищезгаданого закону його дія не поширюється на об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди; друковану продукцію, як таку; об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних їм речовин тощо [23].

Суб'єктом права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки може бути громадянин України, громадянин будь-якої іншої держави або особа без громадянства, тобто це завжди буде фізична особа, незалежно від

віку. Іноді малолітні автори вносять цінні пропозиції, які використовуються у виробництві.

Поняття суб'єкта права на винахід, корисну модель чи промисловий зразок стосується як автора результату, так і його правонаступників - будь-яких фізичних і юридичних осіб, яким автор передав своє суб'єктивне майнове право на результати творчої праці. Такими правонаступниками можуть бути спадкоємці або інші особи, держава. Законодавчі акти про промислову власність передбачають випадки, коли суб'єктом права на результати творчої праці виступають саме юридичні особи, держава або її органи [21, 23].

Суб'єктами зазначених прав можуть бути будь-які фізичні чи юридичні особи, до яких суб'єктивне право авторів переходить за договором або за заповітом. Держава може стати суб'єктом зазначених прав у чітко визначених законом випадках. Так, права на винаходи, корисні моделі чи промислові зразки, строк охорони на які минув, стають надбанням суспільства. Проте варто мати на увазі, що при переході суб'єктивних прав автора до інших осіб в усіх випадках за автором залишаються його особисті немайнові права.

Досить часто винахід, корисна модель чи промисловий зразок можуть бути створені не одним автором, а спільною творчою працею кількох співавторів. У такому разі складаються відносини, які прийнято називати співавторством. Але співавторство має місце лише тоді, коли воно має творчий характер. Надання технічної допомоги авторові іншими особами не є співавторством.

За законодавством про промислову власність, відносини між співавторами визначаються угодою між ними. Склад співавторів може бути змінений патентним відомством України на підставі поданої співавторами заяви.

Закони про винаходи, корисні моделі та промислові зразки містять норми, відповідно до яких право на одержання патенту має роботодавець, якщо винахід, корисну модель чи промисловий зразок створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця, за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше. Роботодавець повинен укласти письмовий договір з автором і за його умовами видати винагороду авторові відповідно до економічної цінності винаходу, корисної моделі чи промислового зразка та іншої вигоди, одержаної роботодавцем від використання зазначених об'єктів промислової власності. У свою чергу винахідник винаходу або корисної моделі чи автор промислового зразка має подати роботодавцеві письмове повідомлення про досягнутий ним результат творчої праці з описом, що розкриває сутність винаходу, корисної моделі чи промислового зразка настільки повно і ясно, що робить можливими його використання.

Автор пропозиції, що має ознаки винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, може стати суб'єктом патентних прав лише за умови відповідної кваліфікації заявленої пропозиції компетентним державним

органом, яким в Україні є Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (далі – Укрпатент), який входить у структуру Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Для цього автор пропозиції має надати їй об'єктивної форми, яка б робила останню можливою для сприйняття іншими особами і була здатна до відтворення. Пропозиція повинна бути втілена в креслення, дослідний зразок чи просто описана так, що її сутність була б зрозумілою і доступною іншим особам і придатна для користування [21- 23].

Пріоритет, авторство і право власності на винахід засвідчуються патентом, строк дії якого 20 років або деклараційним патентом, строк дії якого 6 років від дати подання заявки до Укрпатенту.

Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років. За подання клопотання сплачується збір.

Строк дії деклараційного патенту на корисну модель становить 10 років від дати подання заявки до Укрпатенту. Строк дії патенту (деклараційного патенту) на секретний винахід і деклараційного патенту на секретну корисну модель дорівнює строку засекречування винаходу (корисної моделі), але не може бути довшим від визначених вище строків.

Право кваліфікації творчої пропозиції як винаходу, корисної моделі чи промислового зразка належить Укрпатенту. Лише після того, як патентне відомство визнає заявлену пропозицію винаходом, корисною моделлю чи промисловим зразком, прийме рішення про внесення її до відповідного Державного реєстру і видасть патент, останній офіційно визнається автором свого витвору і для нього виникають певні права та пільги, встановлені чинним законодавством України. Після цього акту автор, а також інші особи можуть розголошувати сутність пропозиції шляхом публікації, усних доповідей та іншими способами [22, 23].

Патент - це техніко-юридичний документ, який засвідчує визнання заявленої пропозиції винаходом, корисною моделлю чи промисловим зразком, авторство на них, пріоритет і право власності на зазначені об'єкти. Заявка на видачу патенту на винахід і корисну модель має відповідати вимогам, встановленим Правилами складання і подання заявки на видачу патенту України на винахід і корисну модель [27]. Заявка на промисловий зразок має відповідати вимогам Правил складання та подання заявки на промисловий зразок [29].

Наступним після подання заявки етапом є проведення спеціальних експертиз поданої заявки у тому разі, коли вони передбачені. Останній етап - занесення до спеціальних Державних реєстрів – на винаходи, корисні моделі та промислові зразки [30, 31]. Після державної реєстрації видається правоохоронний документ - патент. Нині в Україні встановлено єдину форму

правової охорони винаходів, корисних моделей і промислових зразків - патент.

Право на подання заявки на винахід, корисну модель чи промисловий зразок передусім має автор. Він може (але не зобов'язаний) подавати заявки до Укрпатенту через представника - патентного повіреного або іншу довірену особу. Іноземні громадяни і юридичні особи, що мають постійне місцеперебування за межами України, подають заявки тільки через представників у справах інтелектуальної власності.

Право на подання заявки має роботодавець, якщо винахід, корисна модель чи промисловий зразок створено у зв'язку з виконанням службового обов'язку чи за дорученням роботодавця. Право на подання заявки мають також правонаступники як авторів, так і роботодавців.

Заявка складається українською мовою і має стосуватися лише одного результату технічної творчості. Об'єднання в одній заявці двох винаходів, корисних моделей чи промислових зразків не допускається.

Заявка має містити заяву про видачу патенту, опис винаходу, корисної моделі; креслення (якщо на нього є посилання в описі); реферат; документ про сплату встановленого збору за подання заявки [28].

У разі прохання видати патент на винахід, слід зазначити, який саме патент бажає одержати заявник - патент із строком дії 20 років, що видається після проведення експертизи по суті, чи патент із строком дії 5 років, що видається під відповідальність заявника без проведення експертизи по суті.

У заяві на видачу патенту обов'язково має бути вказано прізвище заявника (заявників), його адресу, а також автора (авторів) заявної пропозиції. Опис винаходу і корисної моделі викладається у визначеному порядку і має розкривати їх сутність ясно і повно. Він має підтверджувати обсяг правової охорони, визначений формулою винаходу чи корисної моделі. Формула винаходу чи корисної моделі - це стисла словесна характеристика технічної суті винаходу чи корисної моделі, що містить сукупність ознак, достатніх для досягнення зазначеного заявником технічного результату. У разі визнання пропозиції винаходом лише формула набуває правового значення і є єдиним критерієм визначення обсягу використання винаходу. Лише за формулою встановлюється факт використання чи невикористання винаходу. Формула винаходу чи корисної моделі повинна характеризувати винахід чи корисну модель тими самими поняттями, що їх містить опис винаходу чи корисної моделі. Реферат складається лише з інформаційною метою.

За датою надходження заявки до Укрпатенту визначається пріоритет пропозиції. Якщо пропозиція була створена окремими авторами незалежно один від одного, то пріоритет визнається за тим автором, заявка якого надійшла раніше. Під пріоритетом закони розуміють так званий конвенційний пріоритет. Проте слід зазначити, що в нашій практиці усталилося поняття пріоритету (національного пріоритету) як дати надходження заявки до Укрпатенту. Якщо заявку спочатку було подано в

одній із країн Паризького союзу, а потім в Україні, то дату раніше поданої заявки прийнято було називати конвенційним пріоритетом.

Якщо заявником є іноземна фізична чи юридична особа, яка раніше подала заявку на видачу патенту на цей самий винахід, корисну модель чи промисловий зразок в одну із країн Паризького союзу, то такий заявник може просити визнати за ним право на конвенційний пріоритет. Він полягає в тому, що заявники держави-учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності мають право протягом 12 місяців від дати подання першої заявки в одній із країн-учасниць Конвенції, подати цю саму заявку в інші країни-учасниці Конвенції з пріоритетом за першою поданою заявкою. Так, наприклад, якщо громадянин Франції подав у своє патентне відомство заявку 1 лютого 2018 р., а громадянин чи юридична особа України подала заявку на таку саму пропозицію до Укрпатенту 1 травня 2018 р. і тільки після цього громадянин - заявник Франції - подав заявку до Укрпатенту, тобто після 1 травня, то пріоритет за цією заявкою буде визнано за громадянином Франції. Заявку заявника України буде відхилено за відсутністю новизни. Право на конвенційний пріоритет за заявками на винаходи і корисні моделі зберігається протягом 12 місяців після дати подання першої заявки, за заявками на промислові зразки - протягом 6 місяців [22, 23, 28].

Після надходження заявки до Укрпатенту вона підлягає спеціальній експертизі. Усі заявки перевіряють за формальними ознаками (формальна експертиза), крім того, заявка на винахід підлягає експертизі по суті. Мета формальної експертизи заявки - визначити, чи належить пропозиція, що заявляється, до об'єктів винаходу, а також, чи відповідає заявка вимогам закону. Якщо в результаті формальної експертизи буде виявлено, що в заявці наявні всі передбачені законом документи і вони відповідають встановленим вимогам, то Укрпатент має прийняти рішення або про видачу патенту, або про проведення експертизи заявки по суті. У разі бажання заявника, виявленого ним у заяві про видачу патенту, видати йому патент без проведення експертизи заявки по суті, під відповідальність самого заявника без гарантії його достовірності йому видається патент [28].

Заявки на корисні моделі і промислові зразки експертизі по суті не піддаються і патент на зазначені об'єкти видається під відповідальність заявника і без гарантії його чинності.

Рішення про встановлення дати подання заявки патентне відомство надсилає заявникові лише після надходження документа про сплату збору за подання заявки. Зазначений документ не надійшов - заявка вважається відкликаною. Після публікації відомостей про заявку на винахід заявникові надається тимчасова охорона заявленої пропозиції в обсязі формули винаходу, з урахуванням якої опубліковано відомості про заявку. Дія тимчасової охорони припиняється з дати публікації в офіційному бюлетені відомостей про видачу патенту чи повідомлення про припинення діловодства щодо заявки. Дія тимчасової охорони за міжнародною заявкою починається з дати її міжнародної публікації [22, 28].

Під час дії тимчасової охорони заявленої пропозиції заявник має право на одержання компенсації за завдані йому збитки особами, що використали винахід без дозволу заявника. Але право заявника на компенсацію виникає лише за умови, що особа, яка використала пропозицію заявника, дійсно знала чи одержала письмове повідомлення українською мовою із зазначенням номера заявки, що відомості про заявку на винахід, який вона використовує без дозволу заявника, опубліковані. На таких самих умовах надається тимчасова охорона і за міжнародною заявкою.

З метою ознайомлення зацікавлених осіб із заявкою на винахід по закінченні 18 місяців від дати національного (конвенційного) пріоритету патентне відомство публікує у своєму офіційному бюлетені визначені ним відомості про заявку. За клопотанням заявника зазначена публікація може бути здійснена раніше встановленого строку. На прохання винахідника його ім'я не повинно згадуватися в опублікованих відомостях про заявку. Після публікації заявки будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки.

Експертиза заявки по суті проводиться за рахунок коштів заявника і лише за наявності документа про сплату збору за проведення експертизи заявки на винахід. Мета цієї експертизи встановити відповідність заявленої пропозиції умовам патентоспроможності. Клопотання про проведення експертизи заявки по суті заявник може подати протягом трьох років від дати подання заявки. Інші особи можуть подати зазначене клопотання після публікації відомостей про заявку на винахід, але не пізніше трьох років від дати подання заявки. Якщо клопотання про проведення експертизи заявки не надійшло у встановлені строки, заявка вважається відкликаною [22, 28].

Патентне відомство на будь-якому етапі проведення експертизи заявки по суті може зажадати від заявника додаткових матеріалів, якщо їх необхідність зумовлена проведенням експертизи, а також запропонувати змінити формулу. При неподанні заявником у визначені строки затребуваних патентним відомством додаткових матеріалів, заявка вважається відкликаною.

По завершенні експертизи заявки по суті патентне відомство має прийняти рішення про визнання заявленої пропозиції винаходом, якщо вона відповідає умовам патентоспроможності. В іншому разі заявникові надсилається рішення про відхилення заявки.

Водночас з публікацією відомостей про видачу патенту на винахід, корисну модель чи промисловий зразок патентне відомство здійснює їх державну реєстрацію, для чого вносить до відповідного Державного реєстру патентів України відомості про патент [23, 28]. У місячний строк після державної реєстрації патенту його видають особі, яка має право на його одержання. Якщо право на одержання патенту мають кілька осіб (співавторів), їм видається один патент.

Строк дії патенту на винахід становить 20 років від дати подання заявки до патентного відомства. Строк дії патенту на корисну модель - 5

років від дати подання заявки до патентного відомства, і за клопотанням власника його чинність може бути подовжена, але не більш як на 3 роки. На промисловий зразок патент видається строком на 10 років від дати подання заявки до патентного відомства, його чинність може бути подовжена за клопотанням власника патенту, але не більше як на 5 років.

За одержання патенту та підтримання його чинності необхідно сплачувати спеціальний збір, розмір якого і порядок сплати встановлює КМУ [28].

Дія патенту на винахід, корисну модель та промисловий зразок може достроково припинитися повністю або частково з двох підстав:

- за заявою власника патенту;
- за несвоєчасну сплату встановленого річного збору за підтримання чинності патенту.

Патент може бути визнаний недійсним повністю або частково у разі:

- встановленої невідповідності запатентованого об'єкта умовам патентоспроможності;
- наявності у формулі винаходу чи корисної моделі ознак, яких не було у поданій заявці;
- порушення порядку зарубіжного патентування.

Права, які надаються суб'єктам права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, прийнято поділяти на дві групи: особисті немайнові і майнові права.

До особистих немайнових прав належать право авторства, право на ім'я (спеціальну назву), право на подання заявки на одержання патенту на винахід, корисну модель чи промисловий зразок. Але при цьому слід мати на увазі, що коло і характер особистих немайнових прав і майнових прав визначається тими результатами технічної творчості, які підлягають правовій охороні.

Право власності на винаходи, корисні моделі та промислові зразки дає його суб'єкту ті самі правомочності, які дає право власності на будь-який інший об'єкт. Патент надає його власнику виключне право на використання зазначених об'єктів на свій розсуд, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Використанням винаходу, корисної моделі та промислового зразка визнається: виготовлення, пропонування для продажу, запровадження у господарський оборот, застосування або ввезення чи зберігання у зазначених цілях продукту, що охороняється патентом. Іншими словами, використанням визнається будь-який продаж продукту, що охороняється патентом на території України. І не лише продаж, а навіть пропонування для продажу, тобто демонстрація продукту на виставках, ярмарках, вітринах тощо. Застосуванням, безумовно, визнається будь-яке використання винаходу.

Використанням визнається також ввезення з-за кордону продукту, виготовленого на основі винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, що охороняється патентом. Патент, як відомо, має чинність лише на

території тієї держави, що його видала. Отже, якщо за кордоном почали виготовляти продукцію на основі винаходу, що охороняється патентом в Україні, завозити її в Україну, то це буде порушенням патентних прав власника патенту з усіма наслідками, що з цього випливають.

Використанням визнається навіть зберігання продукту, виготовленого на основі винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, з метою його продажу чи якогось іншого використання.

Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу, корисної моделі, якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, корисної моделі, або ознаку, еквівалентну їй.

Використанням винаходу визнається застосування способу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей спосіб, не знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це й так очевидно. Отже, особа, яка знає про те, що цей спосіб охороняється патентом і пропонує його для застосування, порушує чужі патентні права, що зумовлює відповідальність за порушення патентних прав.

Використанням промислового зразка визнається виготовлення, пропонування для продажу, запровадження у господарський оборот або зберігання у зазначених цілях виробу, виготовленого із застосуванням запатентованого промислового зразка.

Крім виключного права на використання власник патенту має право заборонити іншим особам використовувати винахід, корисну модель чи промисловий зразок без його дозволу. Право на використання зазначених об'єктів тому і називається виключним, що воно виключає усіх третіх осіб із цього права. Безумовно, виключне право на використання винаходу, корисної моделі чи промислового зразка не може бути безмежним, тому в законодавстві про промислову власність встановлено можливі випадки використання запатентованого винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, які не є порушенням патентних прав [23].

Не визнається порушенням патентних прав, що надаються патентом, використання запатентованого винаходу, корисної моделі чи промислового зразка в конструкціях чи при експлуатації транспортного засобу іноземної держави, який тимчасово або випадково перебуває у водах, повітряному просторі чи на території України, за умови, що винахід, корисна модель чи промисловий зразок використовується виключно для потреб зазначеного засобу.

Не визнається порушенням патентних прав на винахід, корисну модель чи промисловий зразок, якщо зазначені об'єкти використовуються без комерційної мети, тобто тільки для задоволення своїх власних потреб. Зазначені об'єкти використовуються з науковою метою або в порядку експерименту. Дозволяється використовувати без дозволу суб'єктів права на зазначені об'єкти у випадках надзвичайних обставин (стихійне лихо,

катастрофа, епідемія тощо). Не є порушенням патентних прав разове виготовлення ліків в аптеках за рецептом лікаря, якщо вони виготовлені з використанням винаходу, корисної моделі.

Винахід, корисна модель та промисловий зразок стали товаром і тому можуть бути об'єктом будь-яких цивільно-правових правочинів. На підставі договору власник патенту може передати право власності на винахід, корисну модель чи промисловий зразок будь-якій особі, яка стає правонаступником власника патенту. Отже, винахід, корисна модель та промисловий зразок можуть бути відчужені будь-яким способом: даруванням, міною, продажем тощо.

Одним із способів використання зазначених об'єктів є видача дозволу на використання винаходу, корисної моделі та промислового зразка будь-якій особі на основі ліцензійного договору, тобто видача ліцензії на право використання.

4.3 Право інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів

Компонування напівпровідникового виробу (далі - КНВ) - сукупність пов'язаних зображень, певним чином зафіксованих або закодованих, які становлять тривимірну конфігурацію шарів, з яких складається напівпровідниковий виріб та в яких кожне зображення містить конфігурацію або частину конфігурації напівпровідникового виробу на будь-якій стадії його виготовлення;

Правова охорона компонування напівпровідникових виробів надається шляхом його державної реєстрації. Вона здійснюється шляхом подання заявки до Укрпатенту та її перевірки відповідно до процедури встановленої Законом "Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів" [32] і засвідчується свідоцтвом. Свідоцтво діє десять років що відліковуються від найбільш ранньої з таких дат: закінчення календарного року, в якому компонування було вперше використане на комерційній основі будь-де у світі або закінчення календарного року, в якому була подана належним чином оформлена заявка на реєстрацію.

Обсяг прав на компонування визначається сукупністю пов'язаних зображень компонування на матеріальному носії. Компонування відповідає умовам охороноздатності, якщо воно є оригінальним [32].

Компонування визнається оригінальним, якщо воно не створене шляхом прямого відтворення (копіювання) іншого компонування і не було відоме у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки. На визнання компонування оригінальним не впливає розкриття інформації про нього автором або особою, яка одержала від автора прямо чи опосередковано таку інформацію, якщо строк від дати розкриття інформації до дати подання заявки на реєстрацію не перевищує двох років. При цьому обов'язок доведення обставин розкриття інформації, достовірності дати розкриття

інформації та першого використання компонування покладається на заінтересовану особу. Не може бути визнане оригінальним те компонування, заявка на реєстрацію якого подана пізніше ніж через два роки від дати його першого використання [32].

Право на реєстрацію КНВ має автор або його спадкоємець. Автори, які спільно створили компонування, як правило, мають однакові права на реєстрацію компонування.

Автору компонування належить право авторства, яке є невідчужуваним особистим правом і охороняється безстроково.

Особам, які при створенні компонування надавали авторові лише технічну, організаційну чи матеріальну допомогу або сприяли оформленню матеріалів для одержання правового захисту, але не внесли особистого творчого вкладу у створення компонування, право авторства не належить.

Крім того, право на реєстрацію КНВ і усі права, що з цієї реєстрації випливають, має роботодавець автора, якщо компонування створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи за спеціальним дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором не передбачено інше [32]. Автор такого компонування зобов'язаний подати роботодавцю письмове повідомлення про створене ним разом з матеріалами, що його відображають ясно і повно.

Якщо роботодавець протягом чотирьох місяців від дати одержання письмового повідомлення автора не подасть заявки чи не прийме рішення про збереження КНВ як конфіденційної інформації, про що він зобов'язаний повідомити письмово автора, то право на реєстрацію компонування переходить до автора [32].

У разі коли роботодавець використав своє право на реєстрацію автор має право на винагороду відповідно до економічної цінності компонування. Винагорода авторові виплачується у розмірі та на умовах, що визначаються письмовою угодою між автором і роботодавцем, яка укладається не пізніше чотирьох місяців від дати одержання роботодавцем повідомлення. Спори щодо умов одержання автором від роботодавця винагороди та її розміру розв'язуються у судовому порядку.

Заявка на реєстрацію КНВ може бути подана двома і більше особами у паперовій або електронній формі. Спосіб подання заявки обирає заявник. За її подання сплачується збір до спливу двох місяців від дати подання заявки.

Експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи і проводиться закладом експертизи відповідно до Закону [32].

Під час проведення експертизи:

- встановлюється дата подання заявки;
- визначається, чи є об'єкт, що заявляється, компонуванням;
- заявка перевіряється на відповідність формальним вимогам закону.

Після прийняття рішення та здійснення реєстрації заявленого компонування до Реєстру вносяться відповідні відомості. Одночасно з

державною реєстрацією здійснюється відповідна публікація в Бюлетені відомостей про реєстрацію компонування. Установа видає заявнику свідоцтво у місячний строк після реєстрації компонування.

Права автора КНВ, набирають чинності з дати, наступної за датою його державної реєстрації. Після чого власник має право використовувати компонування на свій розсуд, за умови, якщо не порушує прав інших власників, а саме: забороняти іншим особам комерційне використання чи імпортувати із цією метою компонування без його дозволу; передавати на підставі договору права на компонування будь-якій особі, яка стає його правонаступником; видавати будь-якій особі дозвіл (ліцензію) на використання зареєстрованого компонування на підставі ліцензійного договору [32].

Під використанням компонування слід розуміти: відтворення компонування; виготовлення напівпровідникових виробів із застосуванням даного компонування; виготовлення будь-яких виробів, що містять такі напівпровідникові вироби; ввезення таких напівпровідникових виробів та виробів, що їх містять, на митну територію України; пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж та інше введення в цивільний оборот або зберігання в зазначених цілях напівпровідникових виробів, виготовлених із застосуванням компонування, тощо.

Власник прав на зареєстроване КНВ або його правонаступник має право сповіщати про реєстрацію шляхом позначення компонування або виробів, що містять таке компонування, виділеною літерою "Т" із зазначенням дати початку строку дії права та інформації, яка надає можливість ідентифікувати власника прав [32].

4.4 Раціоналізаторська пропозиція - як об'єкт інтелектуальної власності

Глава 41 ЦКУ присвячена регулюванню відносин, які складаються у зв'язку зі створенням, поданням, розглядом та використанням раціоналізаторських пропозицій. Розробка таких пропозицій вважається наймасовішим видом прикладної творчої діяльності, який, тим не менше, має дуже істотний економічний ефект. В намаганнях отримати цей ефект навіть найбільші корпорації світу реалізують спеціальні високобюджетні програми [6].

Відповідно до ст. 481 ЦКУ раціоналізаторською пропозицією вважається визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності [6].

Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес. Тобто, раціоналізаторська пропозиція як об'єкт права інтелектуальної власності по-перше, має містити технологічне (технічне) або організаційне рішення. По-друге, запропоноване рішення має стосуватися будь-якої сфери діяльності особи, якій пропозиція подана. По-третє, пропозиція має бути визнана особою, якій вона подана, наприклад, може

бути рішення компетентного органу чи наказ повноважної посадової особи [6]. Рішення по пропозиції приймається керівником підприємства чи підрозділу.

Визнання пропозиції раціоналізаторською, а так само дати її подання та авторства підтверджується свідоцтвом на раціоналізаторську пропозицію, яке оформляється листом з відповідними відомостями. Порядок видачі вищезазначеного свідоцтва регламентується Положенням про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію [33].

Підприємство, яке прийняло до розгляду заяву на раціоналізаторську пропозицію, повинно її зареєструвати і протягом місяця з дати реєстрації прийняти щодо неї рішення. Порядок розгляду заяви про раціоналізаторську пропозицію, а також прийняття щодо неї рішення встановлюється підприємством. По кожній пропозиції можуть бути прийняті такі рішення: визнати пропозицію раціоналізаторською і прийняти до впровадження; провести дослідну перевірку пропозиції; пропозицію відхилити [6, 7].

Після прийняття рішення про визнання пропозиції раціоналізаторською автору (співавторам) має бути видане свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію.

Важливо зазначити, що не визнаються раціоналізаторськими пропозиції, які знижують надійність та інші показники якості продукції або погіршують умови праці, якість робіт, а також викликають або збільшують рівень забруднення навколишнього природного середовища.

Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції визначається її описом, а також кресленнями.

Суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є автор та юридична особа, якій раціоналізаторська пропозиція подана. Автором може бути лише фізична особа незалежно від її віку, правосуб'єктності, громадянства тощо. Важливо також зазначити, що авторами раціоналізаторських пропозицій можуть бути не лише працівники підприємства, якому пропозиція подана, а й інші особи, які не перебувають з підприємством у трудових чи цивільно-правових відносинах.

Авторський склад раціоналізаторської пропозиції визначається співавторами самостійно при оформленні заяви на раціоналізаторську пропозицію [6].

В праві інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію існує часовий параметр першості, який має істотне значення при вирішенні питання про те, хто має вважатись автором пропозиції. Першість на раціоналізаторську пропозицію визначається датою її надходження на підприємство. Першість визнається за автором, який першим подав у встановленому порядку пропозицію, навіть у разі, якщо пропозицію спочатку було необґрунтовано відхилено, і це рішення не було оскаржено автором.

Іншим суб'єктом права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є юридична особа, якій ця пропозиція подана [6]. Така юридична особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на

використання цієї пропозиції у будь-якому обсязі. На авторів раціоналізаторських пропозицій поширюються положення Глави 35 ЦКУ щодо особистих немайнових прав інтелектуальної власності. Авторів раціоналізаторської пропозиції належить право авторства.

Право авторства на раціоналізаторську пропозицію визнається за фізичними особами, творчою працею яких створено раціоналізаторську пропозицію. Право авторства на раціоналізаторську пропозицію, створену спільною творчою працею двох і більше фізичних осіб, належить їм спільно як співавторам. Право авторства є невідчужуваним особистим немайновим правом. Авторство на раціоналізаторську пропозицію охороняється безстроково.

Автор раціоналізаторської пропозиції має право на добросовісне заохочення або винагороду від особи, якій ця пропозиція подана. Розмір винагороди визначається умовами договору між автором і підприємством і не може бути менше: 10 відсотків доходу, одержуваного щорічно підприємством від використання раціоналізаторської пропозиції; 2 відсотків від частки собівартості продукції (робіт і послуг), що припадає на раціоналізаторську пропозицію, корисний ефект від якої не впливає на одержання доходу [6, 7]. Винагорода сплачується автору відповідно до договору, але не пізніше 3 місяців після закінчення кожного року використання раціоналізаторської пропозиції.

Особа, яка визнала пропозицію раціоналізаторською, має право на використання цієї пропозиції у будь-якому обсязі. Факт використання раціоналізаторської пропозиції підтверджується актом відповідно до наказу Держкомстату України [34].

Фіксування факту використання раціоналізаторської пропозиції має в умовах існуючого законодавчого регулювання відповідної сфери суспільних відносин істотне значення. Адже саме з фактом використання пропозиції та з розмірами доходу від її використання пов'язується право автора на винагороду. Проте такий спосіб вирішення питання є застарілим та не узгоджується з сучасним цивільно-правовим регулюванням відносин у сфері раціоналізаторства.

4.5 Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин

Об'єктами інтелектуальної власності є селекційні досягнення.

Селекція - це виведення людиною нових або поліпшення тих, що вже існують, порід тварин і рослин. Об'єктами права інтелектуальної власності на селекційні досягнення є сорт рослин і порода тварин.

Сорт рослин - це окрема група рослин у межах нижчого з відомих ботанічних таксонів, яку, незалежно від того, чи задовольняє вона повністю вимоги для надання права селекціонера, можна:

- визначити ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності відповідного генотипу або комбінації генотипів;

- відрізнити від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву, принаймні однієї із зазначених ознак і розглядати як єдине ціле з погляду її придатності для відтворення в незміненому вигляді [6, 7].

Категоріями сорту є клон, гібрид, лінія та популяція (ст. 1 Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин) [35]. Об'єктом права на сорт є селекційне досягнення у рослинництві, яке відповідає умовам патентоспроможності, тобто є:

- новим (матеріал сорту не був відомий цивільному обороту на дату видачі патенту);
- вирізняльним (чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, який є загальновідомим);
- однорідним (результати розмноження сорту збігаються з його ознаками);
- стабільним (ознаки сорту залишаються незмінними після його розмноження).

Відомості про патент на сорт рослин вносяться до Реєстру патентів на сорти рослин відповідно до «Порядку ведення реєстру патентів на сорти рослин». Відомості, що містяться в цьому Реєстрі відкриті для загального ознайомлення. Мінагрополітики забезпечує ведення Реєстру патентів на сорти рослин та забезпечує вільний, цілодобовий і безоплатний доступ до нього на своєму офіційному веб-сайті [36].

Порода тварин - створена людиною чисельна група тварин загального походження, яка має генеалогічну структуру та властивості, що дають змогу відрізнити її від інших тварин цього самого виду і кількісно достатні для розмноження як однієї породи. Заявка на нову породу подається до Мінагрополітики України, де вона підлягає експертизі. Якщо експертиза підтверджує патентоспроможність породи, то видається правоохоронний документ.

Згідно ст. 486 ЦКУ суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин є: автор сорту рослин, породи тварин та інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин за договором чи законом [6].

Згідно ст. 485 ЦКУ право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин становлять:

- особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені державною реєстрацією;
- майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом;
- майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, породи тварин, засвідчене державною реєстрацією [6].

Особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені державною реєстрацією набувають чинності від дати державної реєстрації. Порядок та умови державної реєстрації визначаються Законами України «Про охорону прав на сорти рослин» та

«Про племінну справу у тваринництві» [37, 38]. До прав цієї групи належить право авторства на сорт рослин або породи тварин.

Автором визнається особа, яка створила ці об'єкти. Це може бути тільки фізична особа, яка внесла особистий творчий внесок у створення сорту або породи. Особа, яка надала технічну, матеріальну чи організаційну допомогу при створенні цих об'єктів, не може бути визнана автором. Право авторства не відчужується і не передається, діє безстроково. За своєю вимогою автор має право одержати свідоцтво про авторство на сорт рослин, породи тварин. Автор сорту, породи має право пропонувати назву створеного ним сорту, породи і включати до назви своє ім'я [37, 38].

Якщо авторів сорту чи породи декілька, то вони мають однакові права. Також вони можуть укласти письмовий договір, який встановлював би порядок здійснення ними права авторства. До особистих немайнових прав також належать права:

- перешкоджати іншим особам привласнювати та спотворювати його авторство;
- вимагати не розголошувати його ім'я як автора і не зазначати його в публікаціях;
- вимагати зазначення свого імені під час використання сорту, породи, якщо це практично можливо.

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом:

- право на використання сорту рослин, породи тварин, придатних для поширення в Україні;
- виключне право дозволяти використання сорту рослин, породи тварин;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, породи тварин, у тому числі забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [37, 38].

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин належать володільцю патенту, якщо інше не встановлено договором чи законом [6]. Такі права є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону (ст. 488 ЦКУ) [6]. Ці права засвідчуються патентом.

Майнові права на сорт рослин, породи тварин можуть бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах [37, 38]. Реалізація власником своїх майнових прав не повинна порушувати права власників інших сортів рослин, порід тварин. Якщо власників сорту чи породи декілька, то кожен із них реалізує свої майнові права на власний розсуд, якщо інше не встановлено договором між ними.

Одним із майнових прав є право використання сорту рослин, породи тварин, а саме виробництво або відтворення (з метою розмноження); доведення до кондиції з метою розмноження; пропонування до продажу;

продаж або інший комерційний обіг; вивезення за межі митної території України; ввезення на митну територію України; зберігання для будь-якої із зазначених цілей.

Власник патенту має право дозволяти використання сорту рослин, породи тварин іншій особі в порядку, про який йшлося раніше.

Ще одним майновим правом є право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, породи тварин.

Закон встановлює випадки, коли майнові права можуть здійснювати інші особи без дозволу власника. Таким випадком є примусова ліцензія на використання сорту рослин, породи тварин. Примусова ліцензія може мати місце у двох випадках. Першим випадком є видача примусової ліцензії КМУ на період до чотирьох років (у межах строку дії патенту) з мотивів надзвичайної суспільної необхідності та за умови введення воєнного чи надзвичайного стану з виплатою відповідної компенсації володільцю патенту на сорт. При цьому Держветфітослужба може вимагати від володільця патенту на сорт надати на прийнятних фінансових умовах у розпорядження ліцензіата матеріал для розмноження сорту в обсягах, достатніх для належного здійснення прав, наданих примусовою ліцензією [39]. Особа, якій видається ліцензія, визначається КМУ. Таке рішення може бути оскаржене до суду.

Другим випадком є невикористання або використання у незначних обсягах власником сорту чи породи протягом трьох років від дати, наступної за державною реєстрацією або після припинення використання. У цьому разі ліцензія, при відмові її надання власником патенту, видається за рішенням суду.

Право на поширення сорту чи породи має будь-яка особа, якщо на сорт чи породу не розповсюджується виключне право власника, та за умови підтримування цього права. Це право виникає з дати державної реєстрації сорту чи породи та діє безстрокове. Особа має право поширення, якщо сорт чи порода відповідають визначеним вимогам, які визначаються наказом Мінагрополітики України «Про затвердження Критеріїв заборони поширення сортів в Україні» [40], згідно з яким критерії розповсюджуються на сорти, що: не придатні до правової охорони; не задовольняють потреби суспільства; становлять загрозу життю і здоров'ю людей; завдають шкоди рослинному і тваринному світу та довкіллю.

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин, засвідчені патентом, є чинними з дати, наступної за датою їх державної реєстрації, за умови підтримання чинності цих прав відповідно до закону. Строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин спливає через тридцять років, а щодо дерев та винограду - через тридцять п'ять років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком державної реєстрації цих прав [6, 37, 38].

Контрольні запитання по темі:

1. Що таке право промислової власності?
2. Яке значення для розвитку людства мають об'єкти творчої праці технічного напрямку?
3. Що таке винахід та у чому його важливість для технічного прогресу?
4. Які умови патентоздатності винаходу передбачені законодавством?
5. Що таке технічний рівень та новизна в контексті об'єктів права промислової інтелектуальної власності?
6. Що таке корисна модель та які умови її патентоздатності?
7. Що спільного і що відмінного у винаходу та корисної моделі?
8. Що таке промисловий зразок та які є умови його патентоздатності?
9. Які умови патентоздатності компонування напівпровідникових виробів?
10. Які строки дії патентів на об'єкти права промислової власності?
11. Що таке раціоналізаторська пропозиція?
12. Які є особливості правової охорони раціоналізаторської пропозиції?
13. Які об'єкти селекційної діяльності охороняються правом промислової інтелектуальної власності?
14. Що таке сорт рослин та які його характеристики як об'єкта інтелектуальної власності?
15. Дайте визначення породи тварин.
16. Які є особливості права інтелектуальної власності на сорт рослин та породи тварин?
17. Які строки дії патенту на сорти рослин, породи тварин?

ТЕМА 5 ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНЕ НАЙМЕНУВАННЯ І ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ

Паризька конвенція з охорони промислової власності серед інших об'єктів зазначає "trade name". Цей термін був перекладений з англійської мови як "фірмове найменування" і набув широкого використання за часів Радянського Союзу [20].

Відповідно до ст. 489 ЦКУ, правова охорона надається комерційному найменуванню, якщо воно дає можливість вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводить в оману споживачів щодо справжньої її діяльності. Комерційне найменування - це найменування, під яким особа виступає у цивільному обороті і яке індивідуалізує цю особу серед інших його учасників [6, 7].

Суб'єктами прав на комерційне найменування є юридичні та фізичні особи - підприємці. Є різниця у назві юридичної особи та її комерційному найменуванні. Тут можливі наступні варіанти співвідношення комерційного найменування і найменування юридичної особи:

- вони можуть збігатися (наприклад, ТОВ "Дозвілля" виступає в обороті під цим найменуванням);
- комерційне найменування може бути частиною найменування юридичної особи (наприклад, ТОВ "Дозвілля" відкрило магазин "Дозвілля" і використовує позначення "Дозвілля" для індивідуалізації суб'єкта - учасника цивільного обороту);
- комерційне найменування і найменування юридичної особи можуть бути різними (наприклад, ТОВ "Дозвілля" відкрило ресторан "Гурман" і використовує позначення "Гурман" для індивідуалізації суб'єкта).

Отже, якщо юридична особа при здійсненні підприємницької діяльності використовує лише своє найменування, то воно виконує також функцію комерційного найменування. У цьому випадку в юридичної особи виникає право інтелектуальної власності на комерційне найменування.

Коли мова йде про фізичних осіб, то ЦКУ відносить право на ім'я до особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, яка має право використовувати своє ім'я у всіх сферах своєї діяльності [6]. Тут можливі такі варіанти співвідношення імені і комерційного найменування:

- ім'я фізичної особи і комерційне найменування збігаються (наприклад, кафе "Колос Світлани Олександрівни");
- комерційне найменування може бути частиною імені фізичної особи (наприклад, кафе "Світлана" чи "Колос");
- комерційне найменування і ім'я фізичної особи можуть бути різними (наприклад, кафе "Ласунка").

Отже, комерційне найменування не зводиться до найменування юридичної особи чи імені фізичної особи, оскільки ним може бути й інше позначення, яке використовується для вирізнення особи у сфері підприємництва.

На відміну від інших правових засобів індивідуалізації для набуття права інтелектуальної власності на комерційне найменування не вимагається виконання формальних дій. Воно є чинним із моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того, чи є комерційне найменування частиною торговельної марки. Відомості про комерційне найменування можуть вноситися до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом.

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є право на використання комерційного найменування; право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, у тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [6].

Законодавець визначає обмеження щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування: вони можуть бути передані іншій особі лише разом з єдиним майновим комплексом особи, якій ці права належать, або його відповідною частиною. У разі ліквідації юридичної особи чинність майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування припиняється [6, 7].

Із комерційним найменуванням тісно пов'язана торговельна марка. Відповідно до Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" торговельна марка - це будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляє (надає) одна особа, від товарів (послуг), що виробляють (надають) іншими особи. Такими позначеннями можуть бути: слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів [41].

Суб'єктами права інтелектуальної власності на торговельну марку є фізичні та юридичні особи. Можуть бути випадки належності інтелектуальної власності на торговельну марку одночасно кільком фізичним та/або юридичним особам.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом, яке видається патентним відомством. До майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку належать: право на її використання, виключне право дозволяти використання, виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, тощо. Майнові права належать володільцеві відповідного свідоцтва, володільцеві міжнародної реєстрації, особі, торговельну марку якої визнано в установленому порядку добре відомою, якщо інше не встановлено договором.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку - 10 років з дати, наступної за датою подання заявки в установленому порядку та може подовжуватись щоразу на 10 років.

Майнові права на торговельну марку може бути припинено достроково у таких випадках:

- 1) якщо торговельна марка перетворилась на загальноживане позначення певного виду товарів чи послуг;
- 2) за ініціативою володільця свідоцтва, за умови, що це не суперечитиме умовам договору або закону [6, 7, 41].

Контрольні запитання по темі:

1. Охарактеризуйте комерційне найменування як суб'єкт права інтелектуальної власності?
2. Коли виникає та коли припиняється право на комерційне найменування?
3. Чим відрізняється поняття «найменування» від поняття «комерційне найменування»?
4. Що таке торговельна марка?
5. Які є умови правового захисту торговельної марки, як об'єкта права інтелектуальної власності?
6. Який строк дії свідоцтва про право інтелектуальної власності на торговельну марку?
7. Які є види використання торговельних марок?
8. Які майнові та немайнові права є у власників торговельних марок?

ТЕМА 6. ДОГОВОРИ У СФЕРІ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

6.1 Договори на створення та використання об'єктів інтелектуальної власності

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності - це договір, за яким одна сторона (творець - письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установлений строк (ст. 1112 ЦКУ) [6]. Оскільки мова йде про створення об'єкта інтелектуальної власності, то творець за загальним правилом зобов'язаний виконати замовлення особисто.

Цей договір не зовсім вписується в систему розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, оскільки спочатку необхідно створити результат творчої діяльності, тому важливо проводити розмежування між розпорядженням уже наявними суб'єктивними правами і встановленням механізму розподілу прав на створені в майбутньому об'єкти [7].

У договорі про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності мова не йде про відчуження майнових прав. Тому сам по собі факт укладення такого договору зовсім не свідчить про виникнення майнових прав у замовника чи творця в момент укладення договору. Сторони лише узгоджують механізм розподілу прав на об'єкти, що будуть створені при виконанні договору. Тобто, сторонам надано можливість самостійно встановлювати правила, за якими у майбутньому будуть розподілені майнові права на новостворені об'єкти. Якщо ж сторони договору не скористалися цим правом, то застосовується загальне правило: майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором (ст. 430 ЦКУ) [6].

Винятком із цього положення є розподіл прав на твір образотворчого мистецтва. У цьому випадку оригінал твору, створеного за замовленням, переходить у власність замовника, а майнові права інтелектуальної власності на цей твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором [6]. Такий підхід обумовлено тим, що стосовно твору образотворчого мистецтва сам нематеріальний об'єкт інтелектуальної власності нерозривно пов'язаний з матеріальним носієм.

Також, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності повинен визначати способи та умови використання цього об'єкта замовником [6].

Умови договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, що обмежують право творця цього об'єкта

на створення інших об'єктів, є нікчемними. Особисті немайнові права не відчужуються та належать лише автору.

Коли виникає потреба у розробленні дизайну чи архітектурного проекту зазвичай звертаються до кваліфікованих спеціалістів або компаній, які надають відповідні послуги. Результатом такої діяльності є створення об'єктів інтелектуальної власності (дизайн-проекти, графічні зображення, креслення, малюнки, ілюстрації тощо), права на які охороняються законом [42].

Неврахування деталей при розробленні договору із замовником створює певні ризики для виконавця. В першу чергу, вони пов'язані з незвичайним предметом договору, а саме створенням об'єкта права інтелектуальної власності.

Визначемо деякі особливості, пов'язані з укладенням таких договорів:

- замовник має право самостійно вирішувати, як використовувати об'єкт. Однак це повинно бути прописано у договорі;
- замовник вправі вимагати, щоб роботи виконувалися особисто виконавцем без залучення третіх осіб. За загальним правилом виконавець виконує роботи особисто. В іншому випадку треті особи будуть виступати співавторами твору і відповідно матимуть авторські права на створений об'єкт, тому така умова суттєво зменшує можливість виникнення спорів у частині майнових прав на результат робіт;
- перелік, найменування та очікуваний результат робіт повинні бути погоджені сторонами та чітко прописані у договорі;
- сторони можуть прописати в договорі також умови авторського нагляду;
- момент передачі виключних майнових прав повинен бути чітко визначеним, а також визначений об'єм передачі майнових прав [42].

6.2 Ліцензійні договори: укладання та основні умови

За ліцензійним договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог цивільного законодавства. У випадках, передбачених ліцензійним договором, може бути укладений субліцензійний договір, за яким ліцензіат надає іншій особі (субліцензіату) субліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності [6, 7].

При укладенні ліцензійних договорів про надання прав на використання окремих об'єктів інтелектуальної власності необхідно враховувати також положення спеціального законодавства, що регулює відносини у сфері охорони таких об'єктів (Закон України "Про авторське право і суміжні права", Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", Закон України "Про охорону прав на промислові зразки", Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" тощо) [6, 7].

У ліцензійному договорі визначаються вид ліцензії, сфера використання об'єкта права інтелектуальної власності (конкретні права, що надаються за договором, способи використання зазначеного об'єкта, територія та строк, на які надаються права, тощо), розмір, порядок і строки виплати плати за використання об'єкта права інтелектуальної власності, тощо.

У договорі має бути зазначено вид ліцензії на використання результату інтелектуальної, творчої діяльності - виключна, невиключна або одинична ліцензії. Проте, якщо сторони не погодять цю умову, застосовується презумпція надання ліцензіаром прав на використання об'єкта на підставі невиключної ліцензії, тобто дозволу, що не виключає можливості використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері [6, 7].

Іншою істотною умовою договору є визначення сфери використання об'єкта інтелектуальної власності. По-перше, це зазначення переліку конкретних прав, що надаються за договором; по-друге, вказівка на способи використання об'єкту ліцензії; по-третє, територія та строк дії ліцензійного договору та по-четверте, будь-які інші умови, що стосуються використання об'єкта промислової власності.

Перелік прав та способів використання об'єкта інтелектуальної власності має бути чітко вказаний у ліцензійному договорі. За відсутності такої вказівки, вважається, що майнові права на використання та способи використання об'єкта, вважаються такими, що не надані ліцензіату. Тобто, лише безпосередньо зазначені у тексті договору права та способи використання об'єкта інтелектуальної власності надаються ліцензіату.

Предметом ліцензійного договору можуть бути права на використання об'єкта інтелектуальної власності, які є чинними на момент його укладання, а об'єктом такого договору може бути лише зареєстрований об'єкт промислової власності, оскільки права, що впливають з державної реєстрації виникають у заявника після видачі відповідного правоохоронного документа (патенту чи свідоцтва). Враховуючи, що для режиму охорони прав інтелектуальної власності характерна територіальна та часова обмеженість, то у ліцензійному договорі має бути визначено територію та строк дії майнових прав [6, 7].

У разі відсутності в ліцензійному договорі умови про територію, на яку поширюються надані права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, дія ліцензії поширюється на територію України [6].

Розмір плати за використання об'єкта інтелектуальної власності на підставі ліцензійного договору встановлюється за вибором сторін в одній із трьох форм:

- по-перше, у вигляді фіксованої суми, що виплачується ліцензіатом по закінченню відповідного календарного періоду - паушальний платіж;

- по-друге, у вигляді періодичних платежів (роялті) розмір яких визначається, як правило, у відсотковому відношенні до прибутку ліцензіата;

- по-третє, як комбінація паушальних платежів та роялті [6, 7].

Якщо в ліцензійному договорі про видання або інше відтворення твору винагорода визначається у вигляді фіксованої грошової суми, то в договорі має бути встановлений максимальний тираж твору. Слід також враховувати, що урядом встановлені мінімальні ставки авторської винагороди [14].

Законодавство України звертає особливу вимогу на зміст ліцензійного договору про надання права на використання торговельної марки. Такий договір повинен містити умову про те, що якість товарів і послуг, виготовлених чи наданих за ліцензійним договором, не буде нижчою від якості товарів і послуг власника свідоцтва і що останній здійснюватиме контроль за виконанням цієї умови [41].

Закріплення цієї правової норми пов'язується з реалізацією основного призначення торговельної марки - забезпечити індивідуалізацію товарів і послуг відповідного виробника. Споживачі при виборі продукції орієнтуються, насамперед, на торговельну марку ліцензіара. Тому укладання ліцензійного договору не повинно передбачати зміну уподобань споживачів до товарів, позначених відповідною маркою.

У разі відсутності у ліцензійному договорі умови про строк договору він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності, але не більше ніж на п'ять років. Якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного строку жодна із сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору, договір вважається продовженим на невизначений час. У цьому випадку кожна із сторін може в будь-який час відмовитися від договору, письмово повідомивши про це другу сторону за шість місяців до розірвання договору, якщо більший строк для повідомлення не встановлений за домовленістю сторін [6, 7].

6.3 Авторські договори, поняття і види

Авторський договір - це загальне поняття, яке охоплює практично усі договори, що укладаються у разі передачі майнових прав автора на об'єкт авторського права. Тому, якщо особа обговорює бажання укласти авторський договір, необхідно визначити, по-перше, який вид авторського договору буде укладено та, по-друге, хто має майнові права на предмет договору.

Авторський договір - це двостороння угода, на основі якої автор передає або зобов'язується передати набувачеві свої майнові права на використання твору у межах та на умовах, погоджених сторонами. За своєю правовою природою цей договір охоплює суто авторські майнові правовідносини, зокрема врегульовує відносини з порядку передачі

авторських прав на конкретний об'єкт авторського права (літературний твір, база даних, музичні твори, енциклопедії, сценарії тощо) та отримання винагороди автору [6, 7].

Правова регламентація відносин при укладанні авторського договору здійснюється ЦКУ, Законом України «Про авторське право і суміжні права» та постановою КМУ «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» [6, 13, 43].

Законом встановлено загальні засади авторського договору, зокрема: за авторським договором передаються лише майнові права, які існують на момент укладання договору; лише автор має право давати дозвіл на використання твору на підставі авторського договору; за авторським договором здійснюється передача виключного та невиключного права; визначено категорію договорів на право використання творів; авторський договір укладається у письмовій формі; можлива відповідальність за невиконання авторського договору [6, 7, 13].

Взаємовідносини між авторами і організаціями, які випускають у світ їх твори, будуються на підставі авторських договорів. Саме авторський договір є тією юридичною формою, яка дозволяє реалізувати права на публікацію твору, на його розповсюдження, на недоторканність та ін. За загальним правилом договори про передачу прав на використання творів укладаються в письмовій формі (крім використання твору в періодичних виданнях - газетах, журналах тощо).

Договір вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких на вимогу однієї із сторін має бути досягнута згода). Відповідні відомства і творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

Найпоширенішими видами договорів про використання творів є авторські договори замовлення, видавничі договори, постановочні, сценарні, договори художнього замовлення, договори про видання творів у перекладі, у переробці, договори на створення і передачу комп'ютерних програм.

Авторський договір замовлення укладається на створення конкретного твору. За цим договором автор зобов'язується створити твір відповідно до умов договору і передати його замовнику. У рахунок обумовленої договором винагороди замовник зобов'язаний виплатити автору аванс. Розмір і термін виплати визначаються угодою сторін.

За видавничим договором автор передає або зобов'язується створити та передати видавцеві науковий чи художній твір, а видавець зобов'язується здійснити випуск цього твору протягом визначеного строку та сплатити обумовлену винагороду. Твір повинен відповідати визначеним в договорі умовам - жанру, обсягу. Протягом визначеного в договорі строку автор не має права передати цей твір іншому видавцю.

За постановочним договором автор передає або зобов'язується створити і передати драматичний, музичний, хореографічний, пантомімний твір (балет, оперу, лібрето опери, музичну комедію тощо), а організація-постановник зобов'язується у визначений договором термін здійснити постановку і публічне виконання твору і сплатити автору обумовлену винагороду за публічне виконання.

Сценарний договір регламентує відносини, пов'язані з використанням літературного твору, за яким знімається кіно-, телефільм, здійснюється радіо- або телепередача, проводиться масово-видовищний захід тощо. Сценарний договір передбачає використання твору в змішаній формі.

Договір художнього замовлення визначає відносини, пов'язані зі створенням твору образотворчого мистецтва з метою його публічного показу. Предметом договору є різні твори образотворчого мистецтва, які створюються автором на замовлення організації та приватних осіб і стають власністю останніх [6, 7, 13].

Контрольні запитання по темі:

1. Які є істотні умови договору на створення об'єктів інтелектуальної власності?
2. Що таке договори на створення та використання об'єктів інтелектуальної власності?
3. Якими нормативно-правовими актами регулюється порядок укладання та виконання авторських договорів?
4. Які є права та обов'язки у замовника та виконавця за авторським договором на створення об'єкта інтелектуальної власності?
5. Що таке ліцензійний договір у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності?
6. Які є істотні умови ліцензійного договору?
7. Які є види ліцензій?
8. Які є види авторських договорів?
9. Що таке сценарний договір?
10. Які є особливості у постановочного договору?
11. Назвіть істотні умови видавничого договору.

ТЕМА 7. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

На сьогодні найбільш авторитетною організацією є Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). Фактично вона була започаткована ще в 1883-1886 рр., коли були прийняті відповідно Паризька конвенція про охорону промислової власності і Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів [20, 44].

14 липня 1967 р. у Стокгольмі була підписана Конвенція, якою утворювалася ВОІВ. Вона набрала чинності в 1970 р. У грудні 1974 р. ВОІВ набула статусу спеціалізованої установи Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН). Конвенція поставила перед ВОІВ такі завдання:

- сприяти охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом співробітництва між державами і, у конкретних випадках, у взаємодії з будь-якою іншою міжнародною організацією;

- забезпечувати адміністративне співробітництво між створеними союзами в галузі охорони інтелектуальної власності [45].

Сприяючи охороні інтелектуальної власності в усьому світі, ВОІВ заохочує укладання нових міжнародних договорів і удосконалення національних законодавств, важливою ділянкою її діяльності є надання технічної допомоги країнам, що розвиваються. В обов'язки ВОІВ входить збирання і розповсюдження інформації, організація роботи відповідних служб, які займаються забезпеченням охорони винаходів, знаків і промислових зразків, якщо таку охорону бажають одержати одночасно в кількох країнах, сприяння розвитку інших видів адміністративного співробітництва між державами-членами.

У сфері адміністративного співробітництва ВОІВ централізує адміністративне управління союзами в Міжнародному бюро в Женеві, яке є секретаріатом ВОІВ, а також здійснює контроль за таким управлінням через свої органи.

ВОІВ несе відповідальність за розвиток інтелектуальної діяльності і сприяє передачі технологій, які стосуються промислової власності, країнам, що розвиваються, з метою прискорення їх економічного, соціального і культурного розвитку [45].

При виконанні своїх функцій ВОІВ керується завданнями міжнародного співробітництва з метою розвитку; повною мірою використовуючи досягнення інтелектуальної діяльності, сприяє більш широкому використанню інтелектуальної власності для заохочення національної творчої діяльності.

ВОІВ має три керівні органи, які засновані в межах Конвенції:

1. Генеральна Асамблея (країни - члени ВОІВ за умови, що вони також є членами Асамблеї Паризького і/або Бернського союзів).

2. Конференція (всі країни - члени ВОІВ).

3. Координаційний комітет (країни, обрані із числа ВОІВ, Паризького і Бернського союзів та Швейцарія) [45].

Виконавчим главою ВОІВ є Генеральний директор, який обирається на шестирічний строк, що може бути подовжений. Станом на 1995 р. членами ВОІВ були 152 держави.

Членство ВОІВ оформляється здачею на охорону ратифікаційної грамоти або акта про приєднання Генеральному директору ВОІВ у Женеві.

7.1 Міжнародно-правова охорона об'єктів авторського права та промислової власності

У сучасних умовах право інтелектуальної власності є предметом охорони не лише в національному, а й в міжнародно-правовому аспекті. Вже у ХІХ ст. були розроблені і підписані перші конвенції, спрямовані на захист інтелектуальної власності. З науково-технічним прогресом збільшувалося коло об'єктів, які підлягали правовій охороні. Це зумовлювало потребу нових форм міжнародно-правової охорони права інтелектуальної власності.

Охорона об'єктів інтелектуальної власності поділяється на міжнародно-правову охорону об'єктів авторського права (творів науки, літератури і мистецтва) і міжнародно-правову охорону об'єктів промислової власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, товарних знаків тощо).

Міжнародно-правова охорона прав інтелектуальної власності безпосередньо пов'язана з національним правопорядком, а також формує його основні засади з позицій вимог міжнародного приватного права.

Проблема міжнародно-правової охорони авторських і суміжних прав постала в кінці ХІХ ст. Об'єкти авторського права у галузі літератури, мистецтва перекладалися та іншими способами використовувалися без згоди авторів за кордоном. Тому актуальним стало питання уніфікації правових засад у сфері створення, використання та охорони об'єктів права інтелектуальної власності [46].

Однією з перших конвенцій, спрямованих на охорону прав, була Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів 1886 р. [44]. Вона була пізніше багаторазово змінена і доповнена (Париж 1896 р., Берлін 1908 р., Брно 1914 р., Рим 1928 р., Брюссель 1948 р., Стокгольм 1967 р., Париж 1971 р. тощо). Наслідком підписання Бернської конвенції стало створення Бернського союзу, учасниками якого є понад 150 країн. Україна стала учасницею Бернської конвенції 25 жовтня 1995 р. [46].

Бернська конвенція затвердила концепцію територіалізму щодо охорони об'єктів авторських прав, відповідно до якої автори будь-якої країни-учасниці мають в інших країнах-учасницях щодо власних творів (як опублікованих, так і не опублікованих) права, які надаються нині чи будуть надані у майбутньому відповідними законами цих країн власним громадянам, а також права, спеціально передбачені Конвенцією.

Аналогічна охорона надається авторам – громадянам держав, що не є учасниками цієї Конвенції щодо їх творів, уперше опублікованих в одній з країн-учасниць чи одночасно в зазначеній країні і країні-учасниці. Бернська конвенція у редакції 1971 р. вже передбачила надання правової охорони авторських прав громадянам країн-учасниць і в тому випадку, коли їх твори вперше опубліковані поза територією країн-учасниць. Правова охорона неопублікованим творам надається авторам – громадянам країн-учасниць Конвенції.

Засада територіалізму виражається у з'ясуванні змісту авторських прав у Бернській конвенції. Обсяг прав визначається відповідно до закону країни, в якій обґрунтовується вимога щодо охорони. Суб'єкту охорони надається національний режим, тобто ті самі права, які надаються законодавством цієї країни. Крім цього, автору надаються права, спеціально передбачені Бернською конвенцією. Здійснення авторських прав в країні охорони цих прав не залежить від охорони творів в країні їх походження [44].

Бернською конвенцією визначений перелік виключних прав автора. До них належить: право автора на переклад твору; право дозволяти його відтворення, дозволяти публічне виконання драматичних і музичних творів по радіо і телебаченню, переробку творів одного виду на інший, запис механічним способом музичних творів тощо.

Перелік об'єктів авторського права в Бернській конвенції розширювався з розвитком суспільного прогресу. Конвенція визначає серед об'єктів авторського права твори літератури, науки, мистецтва у вигляді книг, брошур тощо, лекції, проповіді, музично-драматичні твори; хореографічні, пантоміми; музичні твори; кінематографічні твори; малюнки; твори живопису, архітектури; скульптури; графічні та літографічні твори, фотографії, твори прикладного мистецтва; карти; ескізи; пластичні твори тощо. Цей перелік не є остаточним і вичерпним.

З часом коло об'єктів правової охорони розширюється. Зокрема, до вже існуючого переліку були включені комп'ютерні програми. Автори комп'ютерних програм і виробники об'єктів звукозапису мають право дозволяти або забороняти комерційну оренду оригіналів або копій своїх результатів творчої діяльності. Це саме стосується кінофільмів. Були визначені терміни охорони майнових прав виробників відеограм, фонограм, виконавців [44].

Одним з важливих міжнародно-правових документів у сфері охорони авторських прав є Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 р. [47]. Учасницями її є понад 100 країн. Україна є учасницею Бернської конвенції як правонаступник СРСР, для якого ця Конвенція набрала чинності 27 травня 1973 р. У Женевській конвенції 1952 р. переважають колізійні норми, відсилаючи розв'язання певних питань до національного законодавства. Женевська конвенція, як і Бернська, побудована на засадах принципу територіалізму.

У Всесвітній конвенції сформульовано поняття «випуск твору у світ». У контексті Конвенції – це відображення в будь-якій матеріальній формі і надання невизначеному колу осіб примірників твору для читання або ознайомлення іншим способом, достатнім для сприйняття. Всесвітньою конвенцією з авторського права передбачено знак охорони авторських прав, шляхом встановлення символу – © [47]. На відміну від Бернської, Всесвітня конвенція не має зворотної сили.

Крім коментованих конвенцій, погоджені міжнародно-правові акти, спрямовані на охорону суміжних прав. До них належать Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення, підписана в Римі 26 жовтня 1961 р. [48], Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм і укладена в Женеві 29 жовтня 1971 р. [49], Конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передаються через супутники, укладена в Брюсселі 21 травня 1974 р. [50].

Другу групу об'єктів інтелектуальної власності становлять результати творчої діяльності в науково-технічній сфері. Згідно з класифікацією, передбаченою ВОІС, до об'єктів промислової власності належать: винаходи; наукові відкриття; промислові зразки; товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та комерційні позначення.

Однією з перших міжнародно-правових угод з охорони промислової власності була Паризька конвенція про охорону промислової власності [20]. Паризька конвенція передбачає, що держави-учасниці можуть укладати між собою окремі угоди. Ця конвенція окреслила коло об'єктів промислової власності, які підлягають правовій охороні - це патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і знаки походження або найменування місця походження, а також запобігання недобросовісній конкуренції. Промислова власність у контексті Паризької конвенції розуміється в широкому сенсі і поширюється не тільки на промисловість і торгівлю, а й на сільськогосподарське виробництво і добувну промисловість, всі продукти промислового або природного походження [20].

Щодо охорони промислової власності громадяни кожної країни Паризького союзу з охорони промислової власності користуються у всіх інших країнах Союзу тими самими перевагами, які надаються в даний час або будуть надаватися в майбутньому законодавством своїм громадянам, не обмежуючи при цьому прав, спеціально передбачених Паризькою конвенцією. До громадян країн Паризького союзу прирівнюються громадяни країн, які не є учасниками Союзу, але мають на території однієї із країн Союзу місце проживання або промислові чи торгові підприємства.

Паризька конвенція не передбачає міжнародного патенту, чинного на території всіх країн Союзу. Але будь-яка особа, яка належним чином подала заявку на винахід, корисну модель, промисловий зразок або товарний знак в одній з країн Союзу, або правонаступник такої особи має право так званого

конвенційного пріоритету в інших країнах Союзу. Термін конвенційного пріоритету становить 12 місяців для патентів на винаходи і корисні моделі та 6 місяців для промислових зразків і товарних знаків. Підставою для виникнення права пріоритету визначається подання заявки відповідно до національного законодавства кожної країни Союзу або до двосторонніх або багатосторонніх угод, укладених між країнами-учасницями. Відлік зазначених вище строків починається з дати подання першої заявки. Жодна з країн-учасниць не має права не визначити конвенційного пріоритету або відхилити заявку на патент. Отож одним із засадничих принципів Паризької конвенції є принцип національного режиму та конвенційного пріоритету.

Важливе місце серед інших об'єктів промислової власності займає охорона знаків, що ідентифікують виробника та його продукцію. Наприклад, за оцінками експертів світова оцінка брэнда «Coca-Cola» становить 69 млрд. доларів США. Те саме стосується таких відомих знаків, як «Microsoft», «Mercedes», «Nokia» та інших.

Однією з перших у сфері охорони знаків була Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 р. [51]. Україна є учасницею цієї Угоди з 25 грудня 1991 р. Мадридська угода передбачає, що реєстрація знака здійснюється через національне відомство, куди подається заявка, а потім заявка подається на міжнародну реєстрацію. У заявці перераховуються країни-учасниці Угоди про охорону в яких йде мова. Міжнародне бюро реєструє знаки, але датою реєстрації вважається дата подання заявки на міжнародну реєстрацію в країні походження, якщо міжнародне бюро отримає заявку протягом 2 місяців з дня реєстрації в національній адміністрації.

У 1989 р. Мадридська угода була доповнена протоколом, який вніс зміну в систему міжнародної реєстрації заявки. Країни-учасниці Угоди зобов'язані надати громадянам цих країн охорону товарних знаків, фірмових найменувань від недобросовісної конкуренції. Власник знаку, занесеного у Міжнародний реєстр, може в будь-який час відмовитися від охорони в одній або кількох країнах-учасницях, повідомивши уповноважений орган цієї країни [51].

Країною походження товарного знака вважається країна, де заявник має промислове або торговельне підприємство. Якщо заявник не має такого підприємства, країною походження вважається країна, в якій правовласник має місце проживання або громадянство.

У сфері охорони товарних знаків важливе місце займає Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків, яка укладена 15 червня 1957 р. [52].

У 1973 р. у Відні підписана Угода про встановлення міжнародної класифікації зображувальних елементів, знаків. У 1994 р. був укладений Договір ВОІВ про закони про товарні знаки. Україна ратифікувала цей Договір 13 жовтня 1995 р. (договір набув чинності для України з 1 серпня 1996 р.). Метою цього Договору є досягнення гармонізації і упорядкування національного законодавства шляхом усунення зайвих формальностей у разі

подання заявок і дотримання чинності строків охорони товарних знаків. Україна в 1998 р. приєдналася до Найробського договору про охорону Олімпійського символу (1981 р.) [46].

До найважливіших міжнародно-правових документів у сфері охорони прав промислової власності належить Лісабонська угода про захист зазначень місця походження виробів та їх міжнародної реєстрації (1958 р.) [53]; Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків 1925 р. [54]; Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків 1968 р. [55]; Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію (1971 р.) [56].

Важливе місце серед міжнародно-правових документів у сфері охорони прав інтелектуальної власності на депонування мікроорганізмів займає Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури від 28.04.1977 р. [57]. Будь-яка держава-член Паризького союзу може стати учасницею цього Договору шляхом його підписання з наступним переданням на зберігання ратифікаційної грамоти акта про приєднання до Договору.

Перелічені міжнародно-правові документи визначають засади охорони об'єктів промислової власності. Держави-учасниці, які підписали договори про захист прав власників у сфері промислової власності і окремих видів об'єктів, зобов'язані привести національне законодавство у відповідність до названих міжнародно-правових актів. Уніфікація вітчизняного законодавства про інтелектуальну власність буде ще одним кроком до адаптації національної правової системи до вимог європейської спільноти.

Контрольні запитання по темі:

1. Коли було створено ВОІВ?
2. Які головні завдання визначені для ВОІВ?
3. Які керівні органи працюють у складі ВОІВ?
4. Яким чином підтверджується членство держави у ВОІВ?
5. Що таке принцип територіалізму, передбачений у багатьох міжнародних Конвенціях?
6. Які відмінності є у положеннях Бернської та Женевської конвенції з авторського права та суміжних прав?
7. Що таке конвенційний пріоритет?
8. Які міжнародні конвенції з охорони об'єктів інтелектуальної власності вам відомі? Перелічіть їх.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Становлення і розвиток права інтелектуальної власності: Підручники України // <https://stud.com.ua/40527/pravo/peredmova>.
2. Близнюк І. А. Інтелектуальна власність і закон. Теоретичні питання // Праці з інтелектуальної власності. Т. III. Актуальні проблеми авторських і суміжних прав / під заг. ред. С. П. Лукніцко. М., 2001.
3. Ріверс Т. Довідник для мовників про володіння, придбання, звільнення, стягнення і адміністративне управління прав. Лондон, 1998. С. 22.
4. Сергеев Л. П. Право інтелектуальної власності в Російській Федерації. М., 1996. С. 11.
5. http://megalib.com.ua/content/172_12Ponyattya_intelektyalnoi_vlasnosti_ta_sistema_ii_pravovoi_ohoroni.html.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Цивільне право України: навчальний посібник. О.В. Київець. К.:КНЕУ, 2008. 456 с.
8. Судариков С. А. Авторське право. М.: Проспект, 2010. 340 с.
9. Конвенція "Про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_124.
10. Угода про міжнародну реєстрацію знаків https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134.
11. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
12. Цивільне право України: підручник https://pidruchniki.com/1962012847128/pravo/obyekti_subyekti_avtorskih_prav.
13. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р., № 3792-XII// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
14. Про затвердження мінімальних ставок, винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав: Постанова КМУ від 18.01.2003 р., № 72 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72-2003>.
15. Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва: Постанова КМУ від 03.03.1992 р., № 108// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108-92>.
16. Стогній Євген Степанович «Захист прав авторів в мережі Інтернет» <https://www.inventa.ua/ua/blog/957-zakhyst-prav-avtoriv-v-merezhi-internet/>.
17. Митний кодекс України від 13.03.2012 р., № 4495-VI // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

18. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018 р., № 2415-VIII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>.
19. Про затвердження Порядку ведення реєстру організацій колективного управління: Наказ Мінекономрозвитку від 21.11.2018 р., № 1741// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1433-18>.
20. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р.: Набрання чинності для України міжнародного договору від 25.12.1991 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123.
21. Економіко-правова бібліотека // <https://www.vuzlib.su/beta3/html/1/11011/11107>.
22. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р., № 3687-XII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
23. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р., № 3688-XII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.
24. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р., № 3116-XII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.
25. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993р., № 3691-XII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>.
26. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р., № 143-V// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
27. Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель: Наказ міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р., № 22 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01>.
28. Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні: Указ Президента України від 08.09.1992 р., № 479-92// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/92>.
29. Про затвердження Правил складання та подання заявки на промисловий зразок: наказ Міністерства освіти і науки України від 18.02.2002 р., № 110 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-02>.
30. Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 р., № 291 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-01>.
31. Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі: Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.06.2001 р., № 469.// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0558-01>.
32. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05.11.1997 р., № 621/97-ВР // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97>.
33. Про затвердження Положення про свідоцтво на раціоналізаторську пропозицію: Наказ Державного патентного відомства України від 22.08.1995 р., № 129 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0323-95>.

34. Про затвердження форм первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем і раціоналізаторських пропозицій) та Інструкції щодо їх заповнення: Наказ Держкомстату України від 10.08.2004 р., № 469// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-04>.
35. Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961 р.: Закон України від 02.08.2006 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_856.
36. Порядок ведення реєстру патентів на сорти рослин: Постанова КМУ від 19.09.2018 р., № 755// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-2018>.
37. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р., № 3116-ХІІ // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.
38. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р., № 3691-ХІІ // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>.
39. Порядок видачі примусової ліцензії на використання сорту рослин: Постанова КМУ від 29.01.2003 р., № 121// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121-2003>.
40. Про затвердження Критеріїв заборони поширення сортів в Україні: Наказ Міністерства аграрної політики від 30.08.2002 р., № 247 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0847-02>.
41. Про охорону прав на знаки для товарів: Закон України від 15.12.1993 р., № 689-ХІІ// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
42. Особливості укладання договорів на створення об'єкту інтелектуальної власності: К. Тараскіна, <https://cpk.ua/uk/publikatsiyi/full/osoblivosti-ukladennya-dogovoriv-pro-stvorennya-za-zamovlenniam-i-vikoristannya-ob-yekta-prava-intelektualnoyi-vlasnosti>.
43. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова КМУ від 27.12.2001 р., № 1756 // <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001>.
44. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971 р.: Закон України «Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року) від 31.05.1995 р., № 189/95-ВР // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
45. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169.
46. Спадок Джеймса та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі і просторі: К. – 2010 р., 216 с.: <https://books.google.com.ua/books>.
47. Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право 1952 року: Постанова ВРУ від 23.12.1993 р., № 3794-ХІІ// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052.
48. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм, організацій мовлення від 26.10.1961 р.: Приєднання від 20.09.2001 р., підстава - 2730-ІІІ // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763.

49. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29.10.1971 р.: Приєднання від 15.06.1999, підстава - 738-XIV // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_124.
50. Конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передаються через супутники від 21.05.1974 р.: Підписання від 21.05.1974 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_250.
51. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 р.: Набрання чинності від 25.12.1991 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134.
52. Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15.06.1957 р.: Набрання чинності від 25.12.1991 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134.
53. Лісабонська угода про захист зазначень місця походження виробів та їх міжнародної реєстрації від 31.10.1958 р.: Набрання чинності від 25.09.1966 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b11.
54. Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків: Приєднання від 17.01.2002, підстава - 2992-III // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_132.
55. Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків від 08.10.1968 р.: Приєднання від 17.12.2008, підстава - 684-VI // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b07.
56. Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію від 24.03.1971 р.: Приєднання від 17.12.2008, підстава - 683-VI // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001.
57. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури від 28.04.1977 р.: Приєднання від 01.11.1996, підстава - 474/96-BP // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_039.

Навчальне електронне видання

Немцова Оксана Анатоліївна

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ, ПАТЕНТОЗНАВСТВО ТА
АВТОРСЬКЕ ПРАВО**

Конспект лекцій

Видавець і виготовлювач
Одеський державний екологічний університет
вул. Львівська, 15, м. Одеса, 65016
тел./факс: (0482) 32-67-35
E-mail: info@odeku.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5242 від 08.11.2016